

DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ

DO STRATEGII ROZWOJU GMINY LATOWICZ
NA LATA 2025-2035

Burmistrz Latowicza

NAZWA OPRACOWANIA:

Diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej przygotowana do Strategii rozwoju gminy Latowicz na lata 2025-2035

ZLECENIODAWCA:

Gmina Latowicz

WYKONAWCA:

BUDPLAN Sp. z o.o.
04-327 Warszawa
ul. Kordeckiego 20
tel. 22 870 42 62, fax: 22 870 42 62
e-mail: kontakt@budplan.net
www.budplan.net

ZESPÓŁ AUTORSKI:

główni projektanci:

mgr inż. Anna Bereś

autorzy opracowania:

inż. Anna Dolata
Cezary Kleszczyński
Małgorzata Żach
mgr Agata Grzelak

współpraca merytoryczna:

Ewa Włodarczyk, Podinspektor ds. inwestycji,
planowania przestrzennego i zamówień publicznych
w UMiG Latowicz

Spis treści

I.	WSTĘP.....	7
II.	CHARAKTERYSTYKA GMINY LATOWICZ.....	8
1.	Historia gminy.....	8
2.	Położenie administracyjne	9
III.	OBSZAR SPOŁECZNY	11
1.	Demografia.....	11
2.	Oświata.....	14
3.	Zdrowie i pomoc społeczna	15
4.	Kultura, sport i rekreacja	18
5.	Mieszkalnictwo.....	19
6.	Bezpieczeństwo publiczne.....	19
7.	Podsumowanie obszaru społecznego	21
IV.	OBSZAR GOSPODARCZY.....	23
1.	Rynek pracy	23
2.	Turystyka	26
3.	Rolnictwo.....	27
4.	Współpraca gminy z innymi instytucjami.....	28
5.	Finanse gminy.....	29
6.	Podsumowanie obszaru gospodarczego	31
V.	OBSZAR PRZYRODNICZY	32
1.	Położenie geograficzne.....	32
2.	Budowa geologiczna, złoża i osuwiska	33
3.	Wody powierzchniowe i podziemne.....	36
4.	Zagrożenie powodziowe i zagrożenie suszą.....	37
5.	Użytki rolne i leśne	39
5.	Formy Ochrony Przyrody.....	40
6.	Stan środowiska naturalnego.....	41
7.	Podsumowanie obszaru przyrodniczego.....	43
VI.	OBSZAR PRZESTRZENNY	44
1.	Historyczny i obecny rozwój przestrzenny gminy	44
2.	Struktura funkcjonalno-przestrzenna gminy.....	45
3.	Polityka przestrzenna gminy	47
4.	Zabytki	50
5.	Transport i komunikacja	61

6.	Infrastruktura techniczna	64
7.	Podsumowanie obszaru przestrzennego	67
VII.	Podsumowanie i wnioski	69
VIII.	Źródła.....	71
IX.	Spis rysunków, tabel i załączników.....	72
1.	Spis rysunków	72
2.	Spis tabel	72
3.	Spis wykresów	73

I. WSTĘP

Diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej gminy Latowicz jest dokumentem zawierającym analizę uwarunkowań w rozwoju gminy przygotowaną na potrzeby sporządzenia Strategii rozwoju gminy Latowicz na lata 2025-2035. Obowiązek sporządzenia diagnozy nakłada art. 10a ust. 1 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2024 r. poz. 324 z późn. zm.).

W niniejszym dokumencie podzielono analizę na pięć rozdziałów: charakterystykę gminy Latowicz, obszar społeczny, obszar gospodarczy, obszar przyrodniczy i obszar przestrzenny. Przeanalizowano najważniejsze uwarunkowania wpływające na funkcjonowanie i rozwój gminy Latowicz. Wnioski sporządzone na podstawie diagnozy posłużą do zdefiniowania obszarów problemowych i potencjałów gminy oraz pomogą przy formułowaniu ustaleń Strategii.

Do sporządzenia poniższej analizy posłużono się danymi Urzędu Miasta i Gminy Latowicz, danymi innych instytucji i organów takich jak Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska i Narodowy Instytut Dziedzictwa oraz ogólnodostępnymi danymi. Pełny wykaz źródeł znajduje się na końcu dokumentu. Informacje o materiałach źródłowych zawarto także pod rysunkami, tabelami i wykresami.

Niniejsza diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej stanowi załącznik do Strategii rozwoju gminy Latowicz na lata 2025-2035, w której zawarte zostały jedynie wnioski i podsumowanie diagnozy.

II. CHARAKTERYSTYKA GMINY LATOWICZ

1. Historia gminy

Latowicz jest jedną z najstarszych miejscowości południowo-wschodniego Mazowsza. Pierwsze wzmianki o wsi Latowicz pochodzą z 1238 roku. Parafia Świętej Trójcy w Latowiczu powstała w X lub XI wieku, wtedy też powstał pierwszy drewniany kościół pod wezwaniem św. Wawrzyńca. Początkowo Latowicz stanowił własność książąt mazowieckich.

W 1420 roku Latowicz otrzymał prawa miejskie na prawie magdeburskim potwierdzone następnie przez księcia mazowieckiego Janusza I 17 lipca 1423 roku. W XVI i XVII wieku miasto należało do polskich królowych – księżnej Anny Jagiellonki (żony Stefana Batorego), Bony Sforzy, Anny Jagiellonki (żony Stefana Batorego) i Konstancji (żony Zygmunta III Wazy). Na ten okres przypadają lata największej świetności Latowicza, który zakończyły lata wojen ze Szwecją i ogromne zniszczenia w wyniku licznych najazdów wrogich wojsk.

W XVIII wieku Latowicz należał do rodziny Czartoryskich. Książę August Aleksander Czartoryski ufundował budowę drewnianego kościoła pod wezwaniem Św. Trójcy. Miasto powoli się rozwijało, co zaprzepaściły rozbiory. Podczas powstania listopadowego w okolicach Latowicza odbywały się walki, a w samym mieście stacjonowały wojska. 1 czerwca 1869 Latowicz stracił prawa miejskie. W następnym roku powstała gmina Latowicz.

Rysunek 1 Historyczna mapa Latowicza

Źródło: Zachodnia Galicja (1801-1804), <https://maps.arcanum.com>

Na początku XX wieku w gminie działały siły niepodległościowe. W 1911 powstał neogotycki kościół pod wezwaniem św. Walentego. W dwudziestoleciu międzywojennym w gminie wybudowano podstawową infrastrukturę społeczną.

DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ GMINY LATOWICZ

Podczas II wojny światowej Latowicz był bombardowany, a część mieszkańców miasta została aresztowana. W 1941 roku Niemcy utworzyli w mieście getto, w którym przebywało około 700 osób. Większość Żydów zamieszkałych w Latowiczu zostało wywiezionych do obozów zagłady i zamordowanych, a ich domy i synagoga zostały zniszczone. W lipcu 1944 roku Latowicz został zajęty przez Armię Czerwoną. Podczas przejścia frontu zniszczono kluczową infrastrukturę m. in. dwa mosty na rzece Świder.

Po wojnie miasto powoli się odbudowywało. Obecne granice administracyjne gmina uzyskała w wyniku reformy z 1973 r. Zmiany społeczno-gospodarcze lat 90 XX wieku doprowadziły do negatywnych procesów demograficznych i upadku wielu zakładów. Ponowny rozwój gminy umożliwiły liczne inwestycje i rozwój prywatnych przedsiębiorstw na początku XXI wieku. W 2022 roku zrodziła się w Latowiczu inicjatywa odzyskania praw miejskich, co przyczyniło się do przywrócenia statusu miasta 1 stycznia 2023 r.

2. Położenie administracyjne

Gmina Latowicz znajduje się w południowo-wschodniej części województwa mazowieckiego w powiecie mińskim. Jest gminą miejsko-wiejską z siedzibą w mieście Latowicz. Sąsiaduje z gminami Siennica, Cegłów i Mrozy w powiecie mińskim, gminami Borowie, Parysów w powiecie garwolińskim oraz gminą Wodynie w powiecie siedleckim. Gmina podzielona jest na 18 obrębów ewidencyjnych: Borówek, Budy Wielgoleskie, Budziska, Chyżyny, Dąbrówka, Dębe Małe, Generałowo, Gołęta, Kamionka, Latowicz, Oleksianka, Redzyńskie, Stawek, Strachomin, Transbór, Waliska, Wężyczyn, Wielgolas. Gmina zajmuje powierzchnię około 114 km², co stanowi około 10% powierzchni powiatu mińskiego.

Latowicz znajduje się około 23 km od siedziby powiatu, Mińska Mazowieckiego, około 47 km od Siedlec i około 70 km od Warszawy. Głównym szlakiem komunikacyjnym przebiegającym przez gminę jest droga wojewódzka nr 802 łącząca Mińsk Mazowiecki z Seroczynem.

Rysunek 2 Granice administracyjne gminy Latowicz

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Państwowego Rejestru Granic

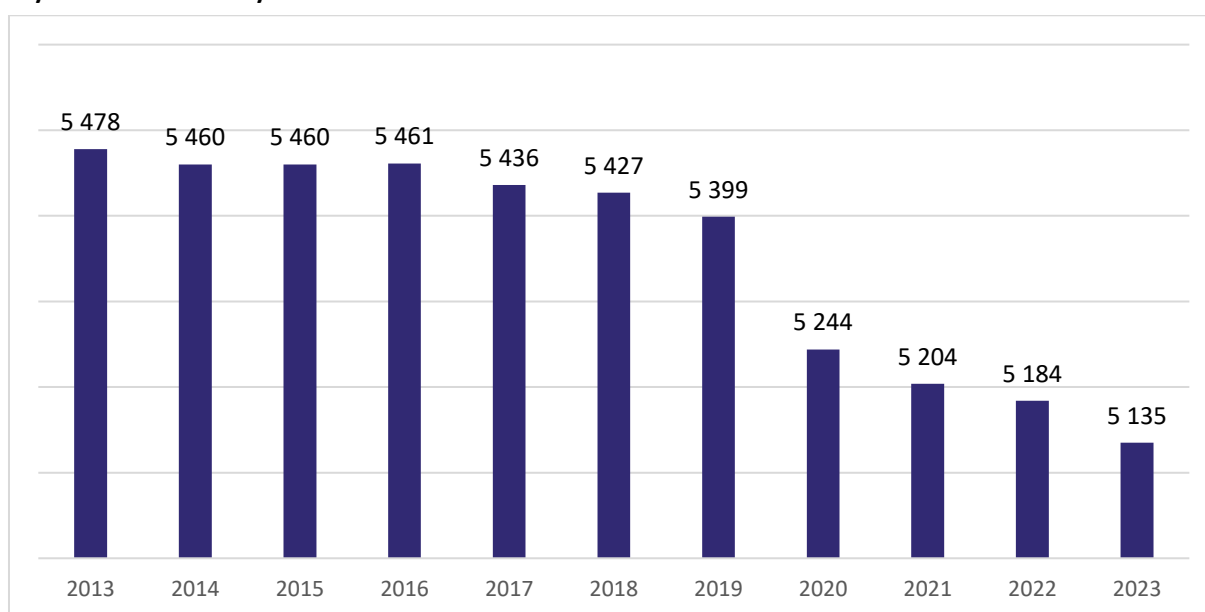
III. OBSZAR SPOŁECZNY

1. Demografia

Liczba mieszkańców

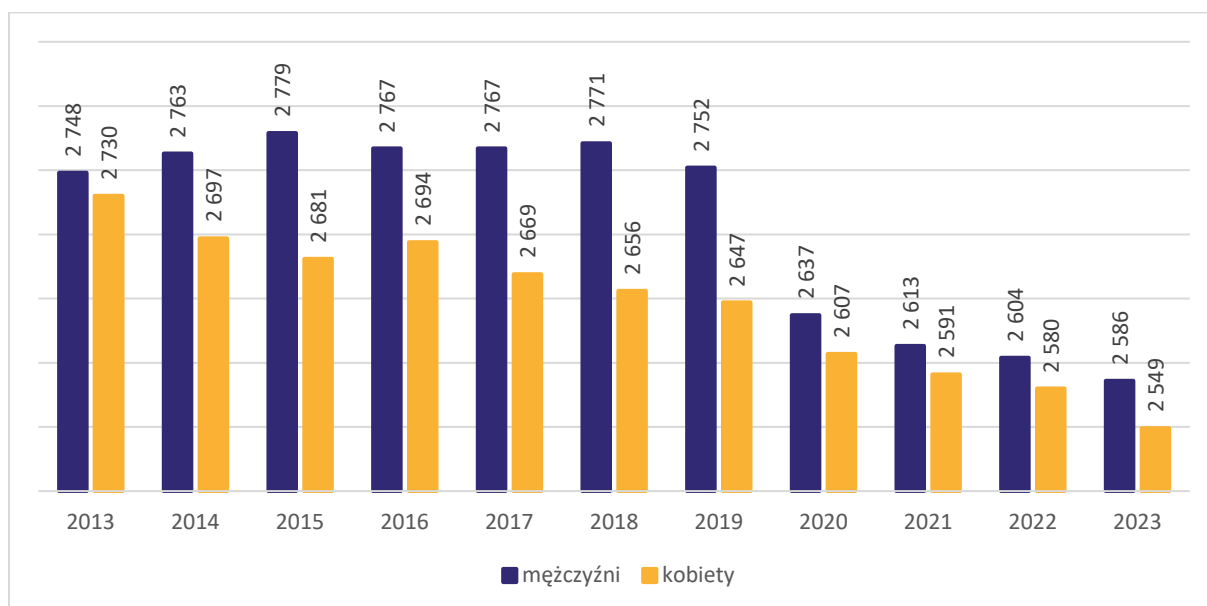
Analiza sytuacji demograficznej gminy Latowicz pokazała, iż na przestrzeni ostatnich lat utrzymywała się tendencja spadkowa liczby mieszkańców. W 2013 r. gmina liczyła 5 478 osób, w 2023 r. było to 5 135 osób. Oznacza to, że gmina Latowicz straciła na przestrzeni ostatnich 10 lat 6,26% mieszkańców. Jest to spowodowane ujemnym przyrostem naturalnym, spowodowanym niższym stosunkiem urodzeń do zgonów. Dodatkowo duże znacznie na sytuację demograficzną miała pandemia Covid-19, która spowodowała największą liczbę zgonów.

Wykres 1 Zmiana liczby ludności w latach 2013-2023

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Liczba kobiet zamieszkujących gminę od 2013 r. jest niższa od liczby mężczyzn oraz zmniejsza się jednostajnie. Od 2013 r. liczba kobiet zmalała o około 180. Natomiast liczba mężczyzn zamieszkujących gminę Latowicz od 2013 r. do 2019 r. utrzymywała się na podobnym poziomie. Dopiero epidemia Covid-19 spowodowała gwałtowny spadek liczby mężczyzn w gminie z roku 2019 na 2020 oraz rozpoczęcie tendencji spadkowej. Od 2013 liczba mężczyzn zmalała o około 160. Współczynnik feminizacji w gminie Latowicz w 2023 r. wyniósł 98,6.

Wykres 2 Zmiana liczby ludności według płci w latach 2013-2023

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Dwie największe miejscowości, które wyróżniają się dużo większą liczbą mieszkańców niż reszta gminy to miasto Latowicz oraz Wielgolas. Suma ich mieszkańców stanowi 43% całej populacji gminy. Najmniejsze miejscowości, których populacja wynosi poniżej 100 mieszkańców, to Dąbrówka, Generałowo, Stawek oraz Borówek.

Tabela 1 Wykaz ludności wg. stanu na dzień 31.12.2023 r.

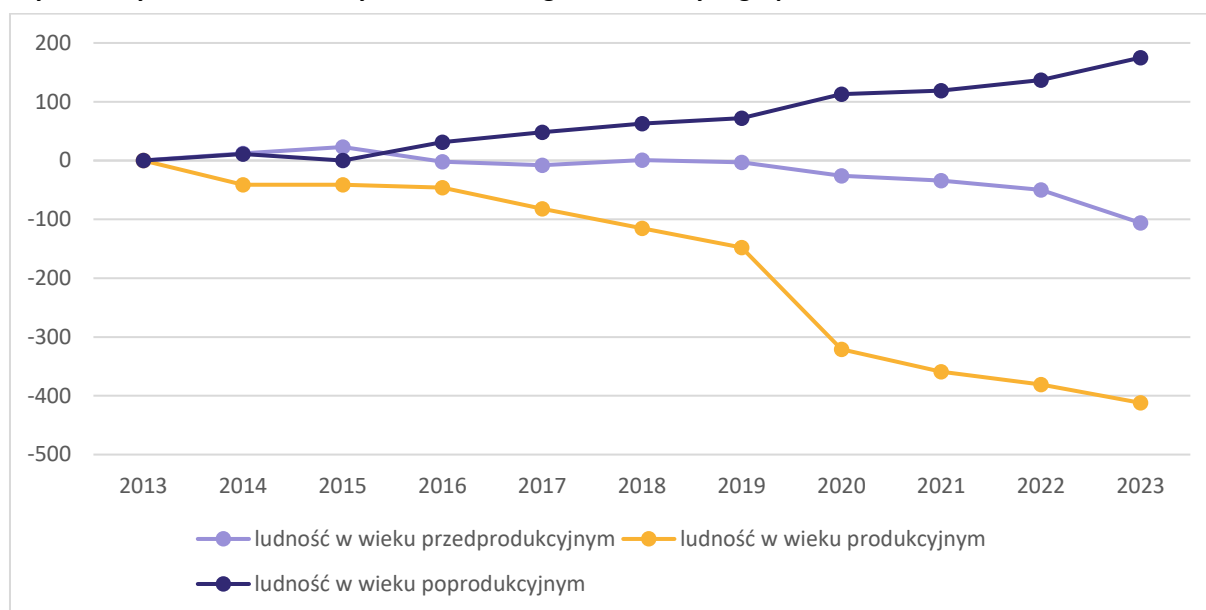
Miejscowość	Liczba ludności
Latowicz	1336
Wielgolas	879
Transbór	341
Budy Wielgoleskie	323
Kamionka	270
Oleksianka	249
Redzyńskie	236
Dębe Małe	235
Chyżyny	218
Wężyczyn	214
Strachomin	185
Waliska	174
Budziska	162
Gołętki	128
Dąbrówka	85
Generałowo	80
Stawek	74
Borówek	56

Źródło: Raport o stanie gminy Latowicz za rok 2023

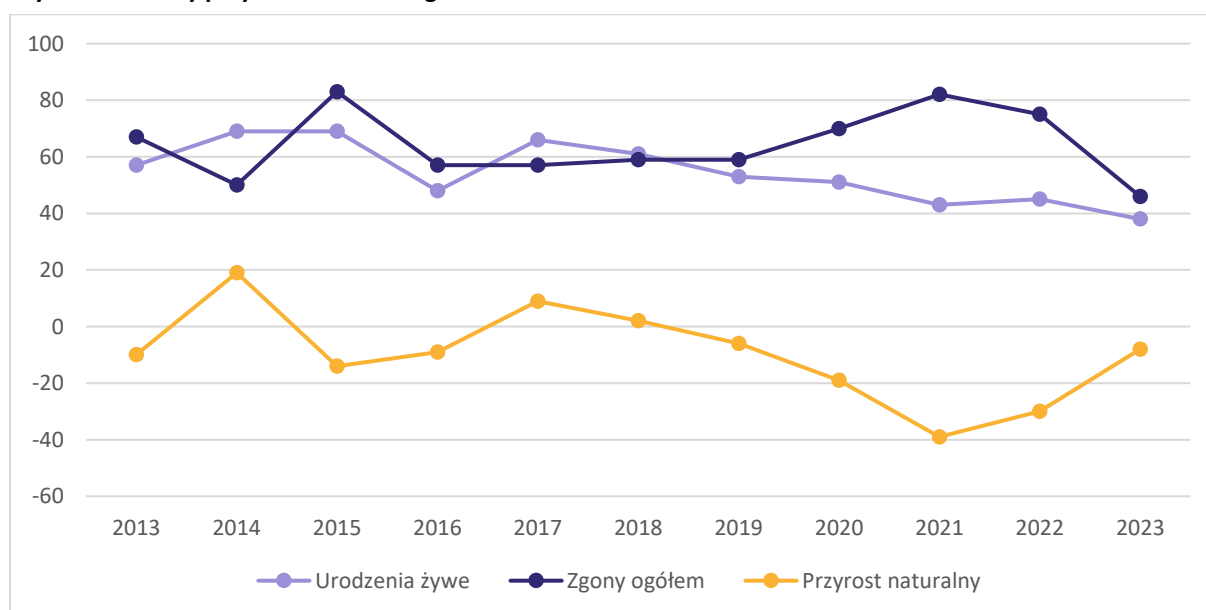
DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ GMINY LATOWICZ
Tabela 2 Zmiany liczby ludności według ekonomicznych grup wieku w latach 2013-2023

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
ludność gminy	5478	5460	5460	5461	5436	5427	5399	5244	5204	5184	5135
ludność w wieku przedprodukcyjnym	971	983	994	969	963	972	968	945	937	921	865
ludność w wieku produkcyjnym	3554	3513	3513	3508	3472	3439	3406	3233	3195	3173	3142
ludność w wieku poprodukcyjnym	953	964	953	984	1001	1016	1025	1066	1072	1090	1128

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 3 Dynamika zmian liczby ludności według ekonomicznych grup wieku w latach 2013-2023

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

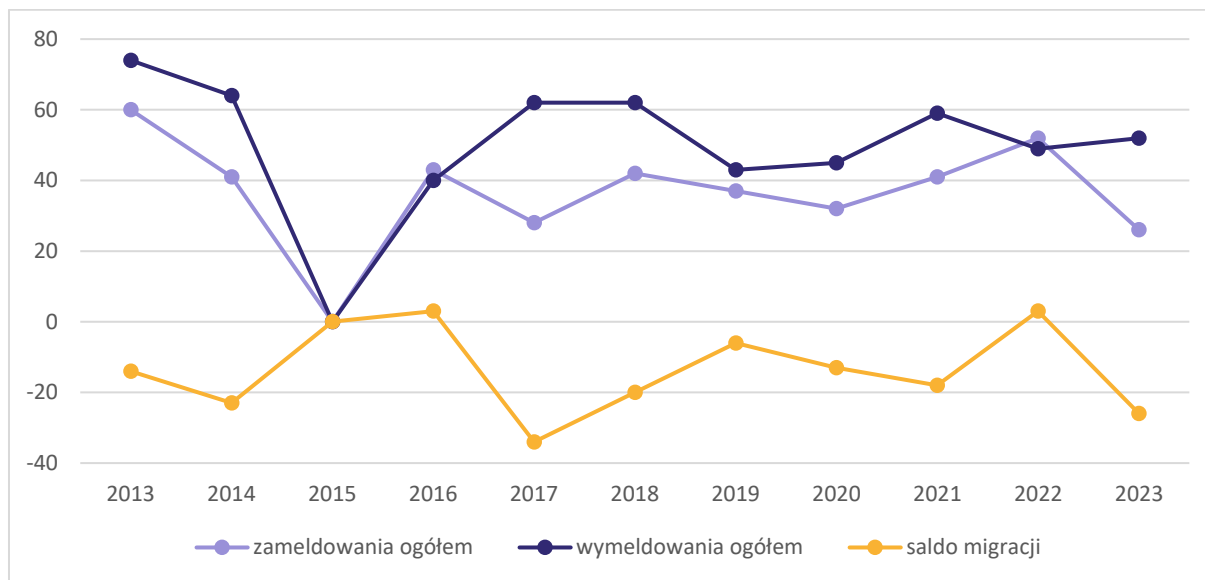
Wykres 4 Zmiany przyrostu naturalnego w latach 2013-2023

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Migracje

Negatywny wpływ na zmniejszającą się liczbę ludzi ma również saldo migracji, będące najczęściej ujemne, lecz utrzymujące na podobnym poziomie. Wyjątkami były lata 2016 i 2022, gdy saldo migracji było nieznacznie dodatnie. Można zatem wywnioskować, że znaczne spadki liczby ludności w gminie Latowicz są przede wszystkim spowodowane starzeniem się społeczeństwa.

Wykres 5 Zmiany migracji ludności w latach 2013-2023

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

2. Oświata

Według Raportu o stanie gminy Latowicz za 2023 r. w Latowiczu znajduje się jedyne w gminie przedszkole, do którego uczęszcza 95 dzieci. Oprócz tego jest oddział przedszkolny w Wielgolesie, do którego uczęszcza 61 dzieci oraz oddział przedszkolny w Dębem Małym do którego uczęszcza 6 dzieci. Dodatkowo w Wielgolesie znajduje się Samorządowy Żłobek, do którego w roku szkolnym 2024/2025 uczęszczało 60 dzieci.

W gminie zlokalizowane są 3 szkoły podstawowe: w Latowiczu, Wielgolesie, oraz szkoła filialna w Dębem Małym szkoły podstawowej w Wielgolesie. W roku szkolnym 2022/2023 do publicznych szkół podstawowych uczęszczało 444 uczniów, z czego 223 w Latowiczu, 192 w Wielgolesie oraz 29 w Dębem Małym. Najbliższe szkoły średnie i zawodowe znajdują się poza gminą Latowicz, Stoczku Łukowskim oraz Mińsku Mazowieckim.

Gmina Latowicz oferuje zamieszkującym w znacznym oddaleniu od szkół podstawowych, zwrot kosztów przejazdu dziecka środkami komunikacji publicznej.

DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ GMINY LATOWICZ
Tabela 3 Liczba uczniów klas 1-8. Stan na dzień 30.09.2023 r.

	dziewczęta	chłopcy	razem
Latowicz	94	129	223
Wielgolas	80	112	192
Dębe małe	15	14	29
RAZEM	189	225	444

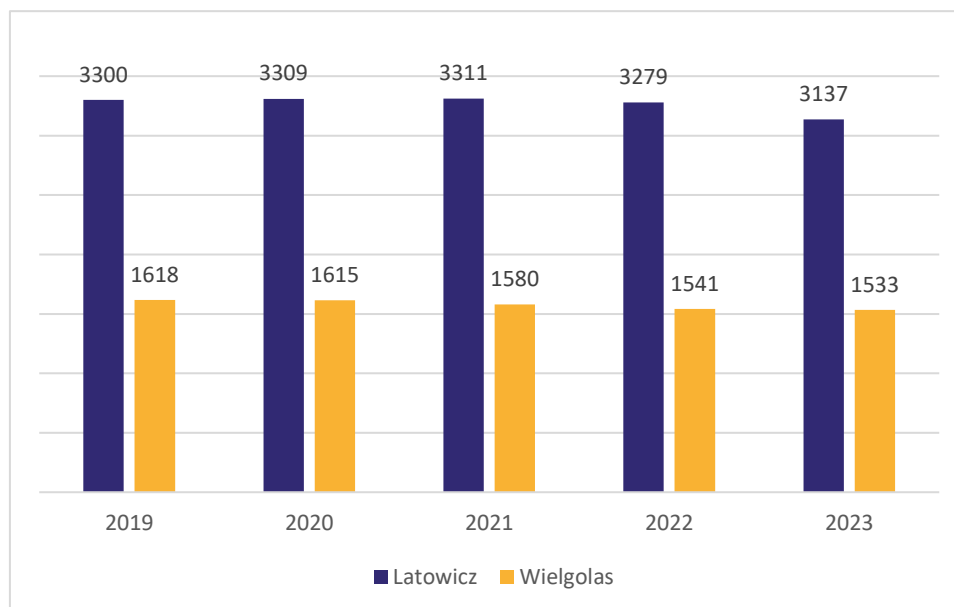
Źródło: Raport o stanie gminy Latowicz za 2023 r.

W 2023 r. w szkołach podstawowych przyznano 7 stypendiów za wysokie wyniki w nauce: 3 w Wielgolesie oraz 4 w Latowiczu oraz 16 nagród za udział w konkursach na szczeblach powiatowych, regionu siedleckiego oraz ogólnopolskich.

3. Zdrowie i pomoc społeczna

Ochrona zdrowia

W gminie Latowicz funkcjonują dwie placówki ochrony zdrowia świadczące usługi medyczne w zakresie Podstawowej Opieki Zdrowotnej na podstawie kontraktów z Narodowym Funduszem Zdrowia – przychodnia w Latowiczu i przychodnia w Wielgolesie. Oprócz tego na terenie gminy znajduje się jedna apteka. Najbliższe szpitale powiatowe znajdują się w Mińsku Mazowieckim i Garwolinie.

Wykres 6 Liczba pacjentów zadeklarowanych do przychodni w latach 2019-2023

Źródło: Raport o stanie gminy za rok 2023

Pomoc społeczna

Ośrodek Pomocy Społecznej w Latowiczu (OPS) jest jednostką realizującą zadania publiczne z zakresu określonego ustawą z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2023 r. poz. 901 z późn. zm.). Znajduje się w Latowiczu przy ul. Rynek 6. Pomoc społeczna w gminie ma na celu przede

DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ GMINY LATOWICZ

wszystkim realizację polityk społecznych i świadczeń oraz wsparcie osób i rodzin w trudnej sytuacji materialnej. OPS realizuje zadania własne, czyli pomoc mieszkańcom w trudnej sytuacji życiowej i udzielanie podstawowych świadczeń oraz zadania zlecone, czyli m. in. udzielanie świadczeń z programów rządowych. Zadania własne z zakresu pomocy społecznej realizowane przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Latowiczu to między innymi:

- przyznawanie zasiłków celowych,
- przyznawanie zasiłków stałych,
- przyznawanie zasiłków okresowych,
- kierowanie osób do domu pomocy społecznej wraz z pokryciem kosztów,
- realizacja programu „Posiłek w szkole i w domu”,
- przyznawanie świadczeń rzeczowych,
- usługi opiekuńcze.

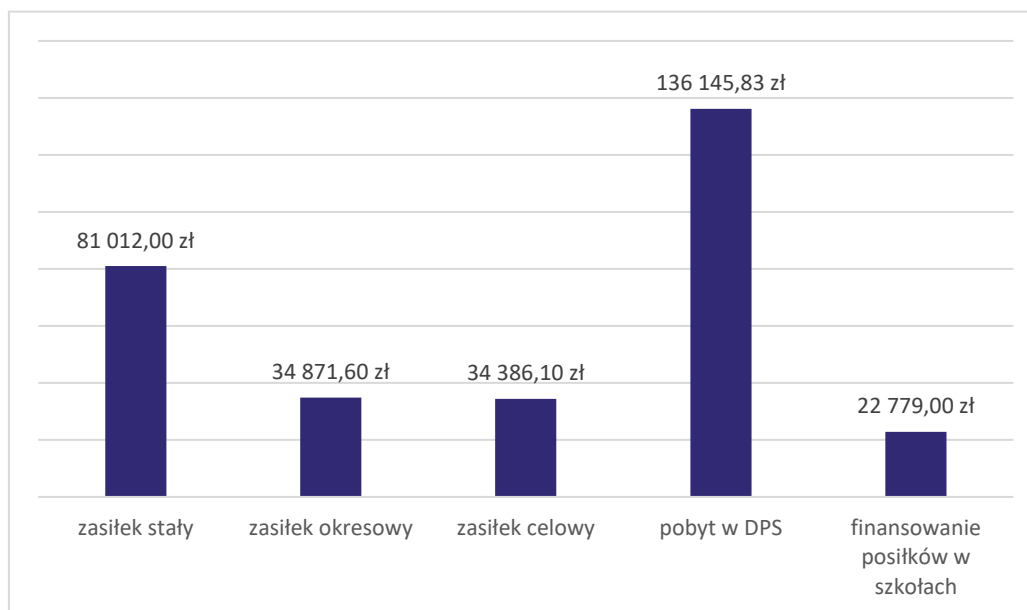
Największe środki z pomocy społecznej udzielane są na rzecz opłacania pobytu osób potrzebujących w domach pomocy społecznej (DPS) oraz na zasiłki stałe. W 2023 r. OPS opłacał pobyt 4 osób w domach pomocy społecznej, co wyniosło kwotę 136 145,23 zł. Na przyznane zasiłki stałe przeznaczona została łączna kwota 81 012,00 zł. Na przestrzeni ostatnich czterech lat spada liczba oraz kwota wydawanych świadczeń z zasiłku stałego. Zmniejsza się także liczba osób przebywających w domach pomocy społecznej i idące za tym koszty. Wzrasta natomiast liczba wydawanych zasiłków okresowych.

Tabela 4 Wysokość i liczba świadczeń z tytułu zasiłków w latach 2019-2023

		2019	2020	2021	2022	2023
zasiłek stały	liczba świadczeń	237	237	208	189	139
	kwota	132 846,12 zł	134 705,06 zł	114 673,80 zł	113 663,04 zł	81 012,00 zł
zasiłek okresowy	liczba świadczeń	46	66	71	86	90
	kwota	-	22 504,50 zł	22 504,50 zł	32 618,00 zł	34 871,60 zł
zasiłek celowy	liczba świadczeń	90	-	71	58	62
	kwota	-	15 724,86 zł	31 199,87 zł	20 387,97 zł	34 386,10 zł
pobyt w DPS	liczba osób	12	10	6	5	4
	kwota	225 741,90 zł	175 103,48 zł	113 320,57 zł	139 618,67 zł	136 145,83 zł
finansowanie posiłków w szkołach	liczba posiłków	10 225	4 776	4 470	4 974	4 613
	kwota	-	16 257,10 zł	16 396,00 zł	20 865,60 zł	22 779,00 zł

Źródło: Raporty o stanie gminy Latowicz za rok 2019, 2020, 2021, 2022 i 2023

W ostatnim badanym roku do OPS wpłynęło 180 wniosków o pomoc, czyli o 31 więcej niż w roku poprzednim. Wydano łącznie 241 decyzji, z czego najwięcej z tytułu pomocy w ramach programu „Posiłek w szkole i w domu”.

Wykres 7 Wysokość wypłaconych w 2023 r. wybranych świadczeń

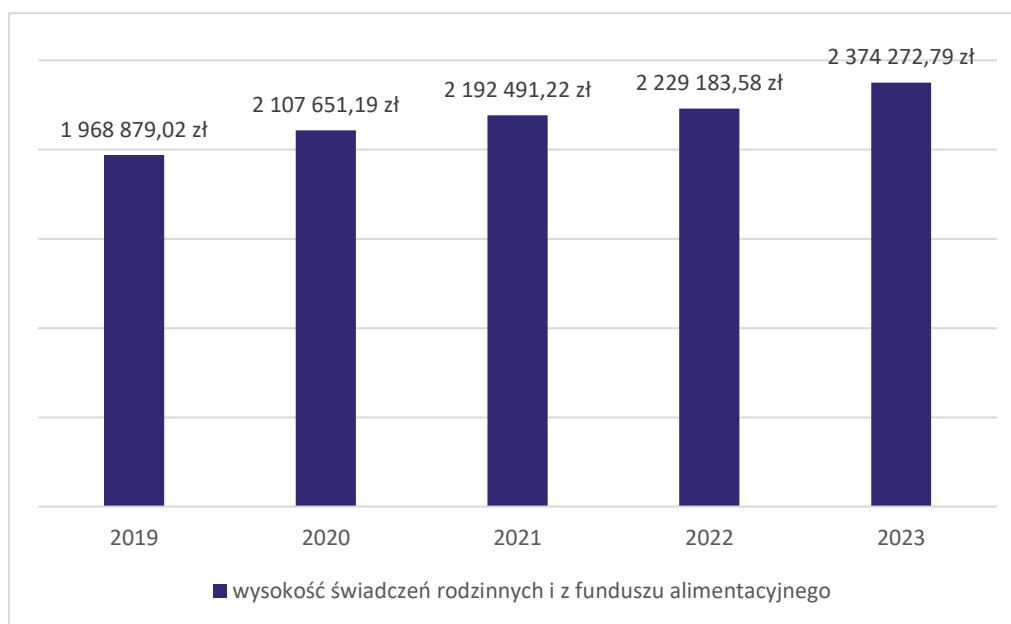
Źródło: Raport o stanie gminy za rok 2023

Od 2021 roku w gminie Latowicz funkcjonuje ośrodek wsparcia Klub „Senior+”, który ma za zadanie aktywizację i integrację najstarszych mieszkańców gminy. W ramach Klubu organizowane są zajęcia rekreacyjne, wydarzenia kulturalne, terapie zajęciowe a także wyjazdy. W 2023 r. do Klubu uczęszczały 23 osoby powyżej 60 roku życia. Łączne wydatki na działalność Klubu „Senior+” wyniosły w 2023 r. 152 347,43 zł (o 35 605,01 zł więcej niż w roku poprzednim).

Spośród zadań zleconych Ośrodek Pomocy Społecznej w Latowiczy realizuje m. in. następujące zadania:

- przyznawanie świadczeń rodzinnych i alimentacyjnych,
- przyznawanie świadczeń w ramach programu „Za Życiem”
- odprowadzanie składek na ubezpieczenie zdrowotne od niektórych wypłaconych świadczeń rodzinnych.

Na wypłatę świadczeń rodzinnych i funduszu alimentacyjnego oraz na koszty obsługi w 2023 r. wydatkowano łącznie 2 374 272,79 zł, z czego 98% zostało pokryte z budżetu wojewody mazowieckiego. W analizowanym roku nie wypłacono świadczenia w ramach programu „Za Życiem”. W ramach zadań zleconych OPS przyjął w 2023 r. 242 wnioski i wydał 370 decyzji.

Wykres 8 Wysokość świadczeń rodzinnych i z funduszu alimentacyjnego wypłacone przez OPS w Latowiczu w latach 2019-2023

Źródło: Raporty o stanie gminy Latowicz za rok 2019, 2020, 2021, 2022 i 2023

Pozostała działalność Ośrodka Pomocy Społecznej w Latowiczu to m. in. potwierdzanie prawa do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, prowadzenie prac społecznych dla osób bezrobotnych, realizacja programu „Korpus Wsparcia Seniorów” oraz organizacja wypoczynku dla dzieci.

4. Kultura, sport i rekreacja

Kultura

Gminna Biblioteka Publiczna w Latowiczu jest jedyną biblioteką znajdującą się w gminie Latowicz. W latach 2020-2022 był realizowany projekt budowy nowego budynku biblioteki publicznej. W siedzibie nowej biblioteki organizowane jest wiele zajęć dla dzieci i młodzieży, czy warsztaty o różnej tematyce. Organizowane są spotkania teatralne dla dzieci oraz spotkania autorskie. Biblioteka wraz z Parafią prowadzi zajęcia dla różnych grup mieszkańców, a także nawiązała współpracę z Klubem Seniora w Latowiczu oraz Szkołą Podstawową w Latowiczu

Dom Wiejski w Latowiczu został wyremontowany w 2021 r. i od tego momentu jest on siedzibą Koła Gospodyń Wiejskich oraz Klubu Seniora. Faktycznie z domu Wiejskiego korzysta jeszcze OSP w Latowiczu jako miejsce do prób orkiestry oraz spotykają się tam również członkowie Klubu AA.

Najbliższe większe ośrodki kultury to

- Miejski Ośrodek Kultury w Stoczku Łukowskim, oddalony o około 15 km na południowy wschód od miasta Latowicz;
- Kino Wilga w Garwolinie, oddalone o około 25 km na południowy zachód od miasta Latowicz;
- Świetlica wiejska w Jeruzalu, oddalono o około 6,5 km na północ od miasta Latowicz.

Sport i rekreacja

W gminie Latowicz głównymi ośrodkami sportu i rekreacji są:

- Gminny Stadion Sportowy w Latowiczu,
- Boisko przy szkole w Latowiczu,
- Boisko przy szkole w Wielgolesie.

W gminach wiejskich czy miejsko wiejskich, sport jak i ośrodki sportowe odgrywają ważne role. Dla mieszkańców są często głównymi ośrodkami różnych wydarzeń sportowych dla dzieci i młodzieży. Według danych GUS na 2022 r., w gminie znajdują się również place zabaw oraz 3 siłownie plenerowe. Gmina Latowicz posiada także kluby sportowe – LKS Olimpia Latowicz i Bona Latowicz.

Według danych z raportu o stanie gminy Latowicz w 2023 r. w ramach usług sportowo-rekreacyjnych zrealizowano działania:

- turniej tenisa stołowego w Zespole Szkół w Latowiczu;
- udział w Mazowieckiej Sportowej Senioradzie 2023 r. w Mrozach;
- udział w Parafialnych warsztatach tańca tradycyjnego.

5. Mieszkalnictwo

Według danych Głównego Urzędu statystycznego w 2022 r. w gminie Latowicz zasoby mieszkaniowe są w liczbie 1 769 budynków mieszkalnych oraz 1 854 mieszkania, co się przekłada na 358 mieszkań na 1000 mieszkańców, co jest znacznie poniżej średniej krajowej z tamtego roku, która wyniosła 412 mieszkań. Przeciętna powierzchnia użytkowa na 1 mieszkańca wynosi 86,6 m². W gminie dostępne są 23 mieszkania komunalne, o łącznej powierzchni 886 m².

6. Bezpieczeństwo publiczne

Przestępczość

Na terenie gminy Latowicz nie ma komisariatu policji. Gmina znajduje się w rejonie Komisariatu Policji w Mrozach, który obejmuje także gminy Cegłów, Mrozy i Kałuszyn. Działania porządkowe wspiera także Wydział Ruchu Drogowego Komendy Powiatowej Policji w Mińsku Mazowieckim i inne wydziały Komendy Powiatowej. Liczba popełnianych przestępstw w gminie utrzymuje się na niskim poziomie. W 2023 roku funkcjonariusze policji przeprowadzili w gminie Latowicz 412 interwencji, wystawiono 75 mandatów oraz pouczone 91 osób.

DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ GMINY LATOWICZ
Tabela 5 Liczba przestępstw w podziale na kategorie w gminie Latowicz w latach 2019-2023

rodzaj czynu	2019	2020	2021	2022	2023
bójka i pobicie	0	0	0	1	0
kradzież	3	3	3	5	3
kradzież z włamaniem	10	1	5	2	2
kradzież z włamaniem do samochodów	0	0	0	0	0
rozbój, kradzież rozbójnicza, wymuszenie rozbójnicze	0	1	0	1	0
uszkodzenie mienia	0	3	1	1	2
inne	2	1	0	2	2
SUMA	15	9	9	12	9

Źródło: Raporty o stanie gminy Latowicz za rok 2019, 2020, 2021, 2022 i 2023

Bezpieczeństwo w ruchu drogowym

W gminie Latowicz najczęściej zdarzeń drogowych notowanych jest na głównych szlakach komunikacyjnych o największym natężeniu ruchu. W 2023 roku odnotowano 5 wypadków drogowych i 18 kolizji. W 2022 roku nie doszło do żadnego wypadku, lecz odnotowano 22 kolizje.

Ochotnicza Straż Pożarna

Na terenie gminy Latowicz działa 13 jednostek ochotniczej straży pożarnej (OSP). Są to:

- OSP Latowicz,
- OSP Redzyńskie,
- OSP Wielgolas,
- OSP Strachomin,
- OSP Transbór,
- OSP Wężyczyn,
- OSP Budy Wielgoleskie,
- OSP Dębe Małe,
- OSP Chyżyny,
- OSP Oleksianka,
- OSP Waliska,
- OSP Dąbrówka,
- OSP Kamionka.

W 2023 roku jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej w gminie Latowicz wzywane były 14 razy do pożarów i 54 razy do innych zdarzeń i zagrożeń. Dla porównania w 2022 roku OSP wyjeżdżały do 21 pożarów i 85 innych zdarzeń.

Ochotnicza straż pożarna nie tylko pełni funkcje bezpieczeństwa zapewniając gminie dodatkowe wsparcie w przypadku pożarów i innych nagłych zdarzeń, jest także ośrodkiem integracji lokalnej społeczności. Jednostki OSP biorą udział w gminnych wydarzeniach i akcjach edukacyjnych.

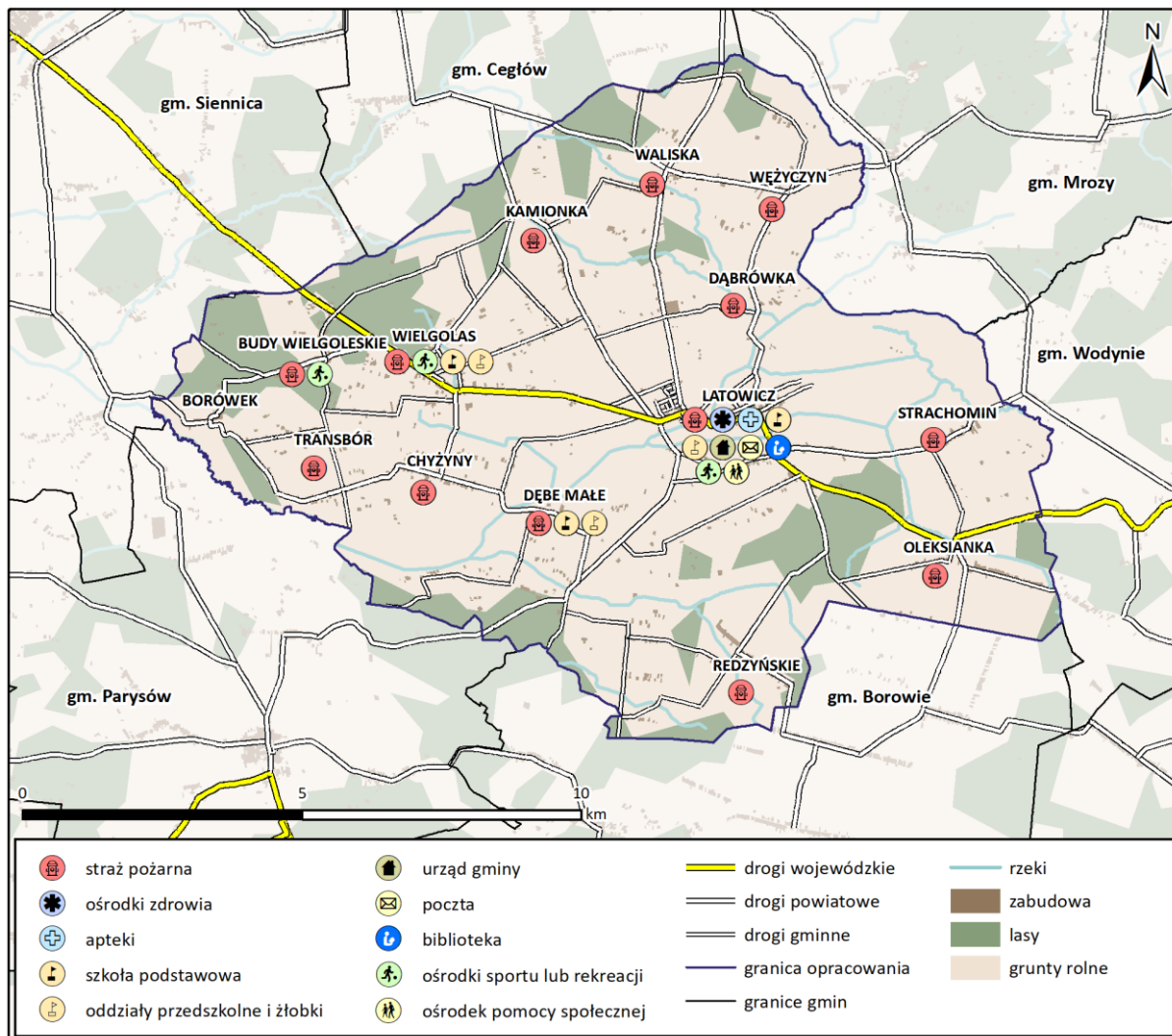
7. Podsumowanie obszaru społecznego

Struktura demograficzna gminy Latowicz sugeruje, że mimo stowarzyszenia w metropolii warszawskiej, gmina utrzymuje charakter wiejski aniżeli podmiejski. Malejąca liczba mieszkańców, ujemny wskaźnik migracji oraz niski współczynnik feminizacji to cechy typowe dla regionów o charakterze rolniczym. Problem wyludniania i starzenia społeczeństwa dotyka wiele małych gmin w Polsce.

Dostęp do usług publicznych w gminie jest dobry. W dwóch największych miejscowościach funkcjonują oddziały przedszkolne, szkoły podstawowe oraz placówki ochrony zdrowia. Dodatkowo w miejscowości Dębe Małe znajduje się oddział szkolny i przedszkolny. W Wielgolesie zlokalizowany jest jedyny w gminie publiczny Żłobek Samorządowy. Najbliższe szkoły średnie lub zawodowe znajdują się w Stoczku Łukowskim i Mińsku Mazowiecki. Największym obiektem sportowym w Latowiczu jest gminny stadion sportowy. Funkcję kulturalną pełni w gminie biblioteka publiczna. Miejscem integracji sąsiedzkiej oraz siedzibą klubu „Senior+” jest Dom Wiejski w Latowiczu. W gminie funkcjonuje kilkanaście jednostek OSP, przestępczość utrzymuje się na niskim poziomie.

DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ GMINY LATOWICZ

Rysunek 3 Rozmieszczenie podstawowych usług publicznych w gminie Latowicz

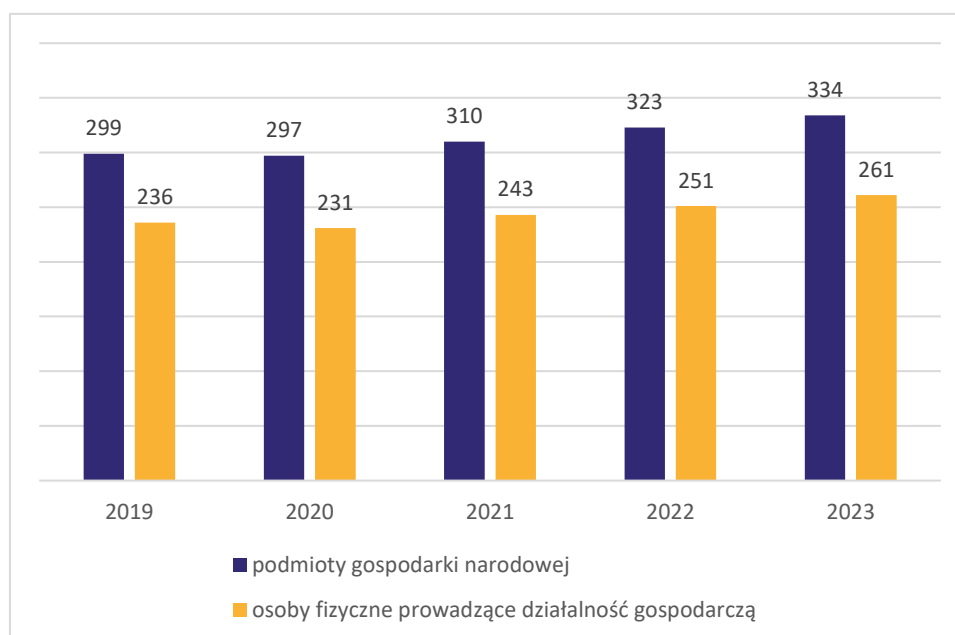
Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDOT10K

IV. OBSZAR GOSPODARCZY

1. Rynek pracy

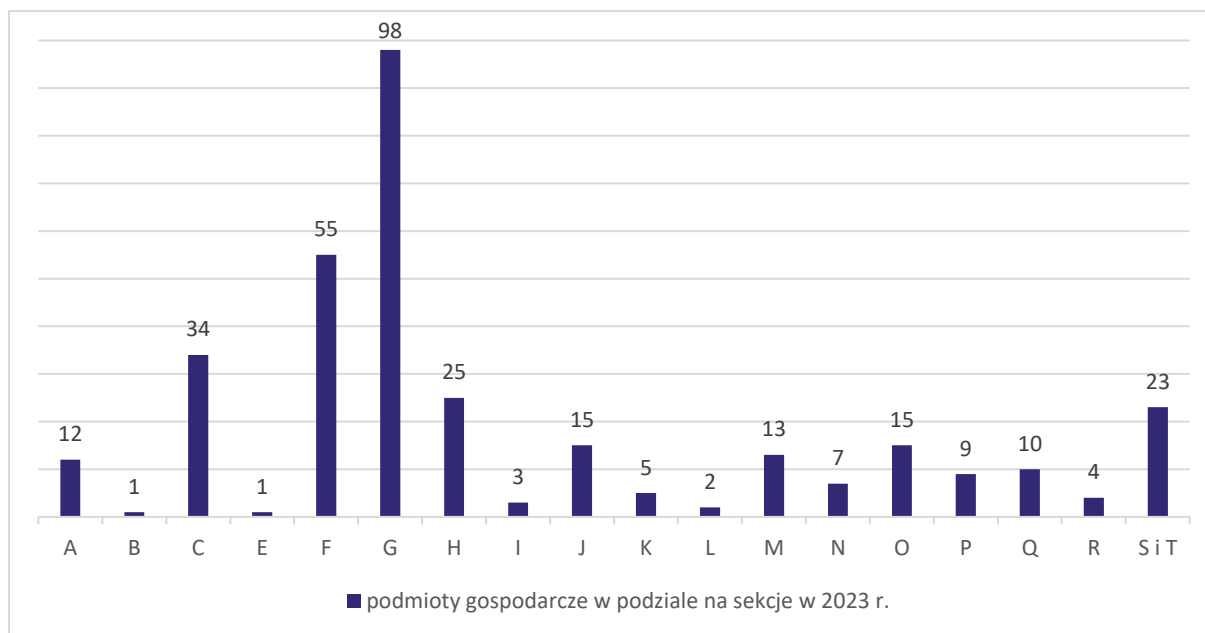
Według danych Głównego Urzędu Statystycznego w 2023 r. w gminie Latowicz zarejestrowane były 334 podmioty gospodarki narodowej. Wśród nich dominują osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, które stanowiły 78% wszystkich podmiotów. W gminie działa 10 podmiotów z sektora publicznego, 1 spółdzielnia, 2 fundacje oraz 17 stowarzyszeń i organizacji społecznych. Liczba przedsiębiorstw oraz liczba osób prywatnych prowadzących działalność gospodarczą w gminie wzrasta od 2020 roku.

Wykres 9 Liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w gminie Latowicz w latach 2019-2023

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Najwięcej zarejestrowanych w Latowiczu przedsiębiorstw działa w branży handlu i naprawy pojazdów samochodowych, budownictwie i przetwórstwie przemysłowym. Osoby fizyczne prowadzące własną działalność gospodarczą również najczęściej zajmują się handlem i naprawą pojazdów. W podziale na klasy wielkości, w gminie najwięcej podmiotów gospodarczych zatrudnia do 9 osób, 9 podmiotów zatrudnia od 10 do 49 osób. Największym przedsiębiorstwem w gminie jest zakład produkujący płyty fornirowane Zadrożni Sp. z o.o. znajdujący się w Wielgolesie.

DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ GMINY LATOWICZ
Wykres 10 Liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w gminie Latowicz w 2023 r. w podziale według sekcji PKD

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Tabela 6 Opis sekcji Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD)

sekcja PKD	opis
A	rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo
B	górnictwo i wydobywanie
C	przetwórstwo przemysłowe
E	dostawa wody; gospodarowanie ciekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją
F	budownictwo
G	handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
H	transport i gospodarka magazynowa
I	działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
J	informacja i komunikacja
K	działalność finansowa i ubezpieczeniowa
L	działalność związana z obsługą rynku nieruchomości
M	działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
N	działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca
O	administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne
P	edukacja
Q	opieka zdrowotna i pomoc społeczna
R	działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją
SiT	pozostała działalność usługowa i gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby

Źródło: biznes.gov.pl

DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ GMINY LATOWICZ

Sytuacja gospodarcza gminy Latowicz na tle powiatu, województwa oraz w skali całego kraju wypada niekorzystnie. Zarówno liczba podmiotów gospodarczych na 10 tysięcy mieszkańców, jak i liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 10 tysięcy mieszkańców jest w gminie niższa niż średnia dla powiatu, województwa oraz kraju. Pozytywny trend widać natomiast w liczbie fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych, gdzie wskaźnik na 10 tysięcy mieszkańców jest wyższy niż średnia dla powiatu i zbliżony do średniej dla Polski. Wśród organizacji społecznych i stowarzyszeń działających na terenie Latowicza jest m. in. 13 ochotniczych straży pożarnych i 10 kół gospodyń wiejskich.

Tabela 7 Wskaźniki dotyczące podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w gminie Latowicz w porównaniu do danych z poziomu powiatu, województwa i kraju (dane na 2023 rok)

wskaźnik	gmina Latowicz	powiat miński	woj. mazowieckie	Polska
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 10 tys. mieszkańców	508	897	1188	973
podmioty wpisane do REGON na 10 tys. mieszkańców	650	1124	1835	1386
fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców	37	31	55	46

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Stopa bezrobocia w powiecie mińskim wyniosła w 2023 r. 4,5%. Jest to niższy o 0,6 punktu procentowego wynik w porównaniu do skali kraju. Zarejestrowanych bezrobotnych było w tym czasie w gminie Latowicz 68. W przeciągu ostatnich trzech lat liczba bezrobotnych utrzymuje się na podobnym poziomie. Wysoki poziom bezrobocia zanotowano 2020 roku, kiedy to trudna sytuacja gospodarcza panowała w całym kraju z powodu pandemii wirusa COCID-19. Wśród osób bezrobotnych większość stanowią kobiety.

Tabela 8 Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w gminie Latowicz w latach 2019-2023

rok	liczba bezrobotnych		
	kobiet	mężczyzn	ogółem
2023	45	23	68
2022	47	18	65
2021	36	30	66
2020	59	47	106
2019	41	36	77

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

2. Turystyka

Gmina Latowicz nie jest gminą typowo turystyczną, jednak posiada kilka walorów o potencjale turystycznym. Za główne atrakcje turystyczne gminy uznawane są najważniejsze obiekty zabytkowe, czyli neogotycki kościół pod wezwaniem św. Walentego w Latowiczu, Sanktuarium Matki Bożej Łaskawej w Wielgolesie oraz XIX-wieczny wiatrak typu koźlak.

Rysunek 4 Kościół pw. Św. Walentego w Latowiczu

Źródło: gmina-latowicz.pl

Największym walorem przyrodniczym gminy jest z pewnością rzeka Świder oraz obszar Natura 2000 Gołe Łąki obejmujący bagna i torfowiska położone na południu gminy. Coraz popularniejsza staje się także turystyka rowerowa.

Produktem regionalnym Latowicza, znanym w skali regionu jest czosnek latowicki. Ze względu na dobre warunki glebowe i położenie w rozwidleniu rzek gmina od czasów dwudziestolecia międzywojennego rozwija tradycję uprawy czosnku. Wyhodowana na tych terenach odmiana została w 2010 roku wpisana na listę produktów tradycyjnych. Tradycja uprawy czosnku na terenie gminy Latowicz jest silna, jednak tożsamość kulturowa związana z tym warzywem powoli zanika. Obecnie czosnek w Latowiczu ma znaczenie przede wszystkim ze względów handlowych i gospodarczych.

DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ GMINY LATOWICZ

Jedną z największych atrakcji turystycznych gminy Latowicz są lokacje, w których kręcono popularny serial „Ranczo”. W Latowiczu znajduje się kilka znanych z serialu miejsc, które są chętnie odwiedzane przez licznych fanów produkcji. Są to m. in. neogotycki kościół, urząd gminy oraz dom serialowego wójta. W sąsiedniej gminie Mrozy, w której również znajdują się obiekty znane z serialu, co roku organizowany jest Jarmark folkowy w Wilkowyjach połączony z ogólnopolskim zlotem fanów serialu „Ranczo”.

3. Rolnictwo

Rolnictwo stanowi najważniejszą gałąź gospodarki i produkcji w gminie Latowicz. Osadnictwo w gminie we wczesnych okresach jej funkcjonowania było możliwe w dużej mierze dzięki dobrym warunkom glebowym i korzystnym zasobach wodnych. Poza miastem, gmina pokryta jest w znacznej mierze użytkami ornymi. Wzdłuż rzeki Świder rozciągają się natomiast połacie łąk i pastwisk. Na terenie gminy występują także gleby najlepszej jakości określane glebami klas I-III, które są dodatkowo chronione zapisami ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz. U. z 2024 r. poz. 82).

Jak opisano w poprzednim rozdziale, Latowicz stanowi polskie zagłębienie czosnku i posiada swoją odmianę czosnku. W gminie działa kilka firm skupionych wokół produkcji i eksportu czosnku. Wielu rolników zajmuje się także hodowlą bydła mięsnego. Notowane są sukcesy latowickich hodowców na krajowych wystawach i pokazach.

Według Powszechnego Spisu Rolnego z 2020 r., gospodarstwa rolne zajmują 85% powierzchni gminy (9 364 ha). Najwięcej jest w gminie gospodarstw o powierzchni od 1 do 5 ha (242), jednak największy udział w powierzchni zajmują największe gospodarstwa większe niż 15 ha. Pomimo pewnego rozdrobnienia gospodarstw rolnych, 83% z nich prowadzi sprzedaż własnych produktów rolnych, co świadczy o dużej wydajności i aktywnej kulturze rolnej. Średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego w gminie Latowicz wynosi 13,15 ha (o 0,5 ha więcej niż średnia dla kraju).

Tabela 9 Pogłowie zwierząt gospodarskich w gminie Latowicz

zwierzęta gospodarskie	pogłowie [szt.]	
	2010 r.	2020 r.
bydło	7 845	9364
trzoda chlewna	2 390	340
drób	9 566	30 554

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS, Powszechne Spisy Rolne

Powierzchnia zasiewów w gminie w 2020 roku wyniosła 5 058,97 ha, czyli prawie 45% powierzchni gminy i 54% powierzchni gospodarstw rolnych. Największe powierzchnie siewów zajmują zboża, które są wykorzystywane także pod paszę dla zwierząt hodowlanych.

Tabela 10 Struktura produkcji rolnej w gminie Latowicz

rodzaj upraw	powierzchnia zasiewów [ha]	
	2010 r.	2020 r.
zboża	3 759,80	3 667,49
ziemniaki	116,94	25,94
warzywa gruntowe	8,19	39,18
rzepak i rzepik	brak danych	77,02

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS, Powszechne Spisy Rolne

Rozwój rolnictwa w gminie Latowicz, w tym rolnictwa wyspecjalizowanego umożliwia bliskość dużych rynków zbytu, czyli Warszawy, Mińska Mazowieckiego i Siedlec. Coraz popularniejsze w społeczeństwie, a jednocześnie promowane przez politykę Unii Europejskiej stają się nowe idee produkcji i konsumpcji takie, jak „od pola do stołu” czy „dieta 100 mil”. Powyższe systemy polegają na maksymalnym skróceniu łańcucha dostaw i pośredników w produkcji żywności oraz na promowaniu i spożywaniu lokalnych produktów. Gmina Latowicz ze względu na swoje położenie zapewnia produkcje żywności kilku ważnym ośrodkom centralnego i wschodniego Mazowsza.

4. Współpraca gminy z innymi instytucjami

Gmina Latowicz nie posiada gmin ani miast partnerskich, natomiast jest stowarzyszona w kilku Lokalnych Grupach Działania, stowarzyszeniach i związkach międzygminnych. Są to:

- Lokalna Grupa Działania Ziemi Mińskiej,
- Stowarzyszenie Metropolia Warszawska,
- Lokalna Organizacja Turystyczna Ziemi Mińskiej,
- Związek Samorządów Polskich.

LGD Ziemi Mińskiej powstała w celu wspierania lokalnych społecznościach w różnych przedsięwzięciach i pozyskiwaniu funduszy unijnych. Zrzeszone są w niej gminy powiatu mińskiego oraz organizacje społeczne działające na jego terenie. W obecnym okresie finansowania LGD działa zgodnie z dokumentem Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2023 - 2027, w którym zawarto następujące cele:

- C1. Wzrost atrakcyjności turystycznej obszaru,
- C2. Przeciwdziałanie barierom rozwoju społecznego,
- C3. Poprawa sytuacji gospodarczej obszaru.

Lokalna Organizacja Turystyczna Ziemi Mińskiej również swoją działalnością obejmuje powiat miński. W swoich działaniach skupia się na budowie i promocji oferty turystycznej regionu. Związek Samorządów Polskich zrzesza kilkaset jednostek samorządu terytorialnego z całej Polski i ma za danie wspierać działania i inicjatywy samorządów.

Stowarzyszenie Metropolia Warszawska działa na rzecz samorządów znajdujących się w obszarze metropolitalnym Warszawy. Odpowiada m. in. za przygotowanie Strategii rozwoju metropolii warszawskiej do 2040 roku, Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych dla metropolii warszawskiej 2021-2027+ oraz Planu Zrównoważonej Mobilności Miejskiej dla metropolii warszawskiej 2030+ (SUMP).

DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ GMINY LATOWICZ

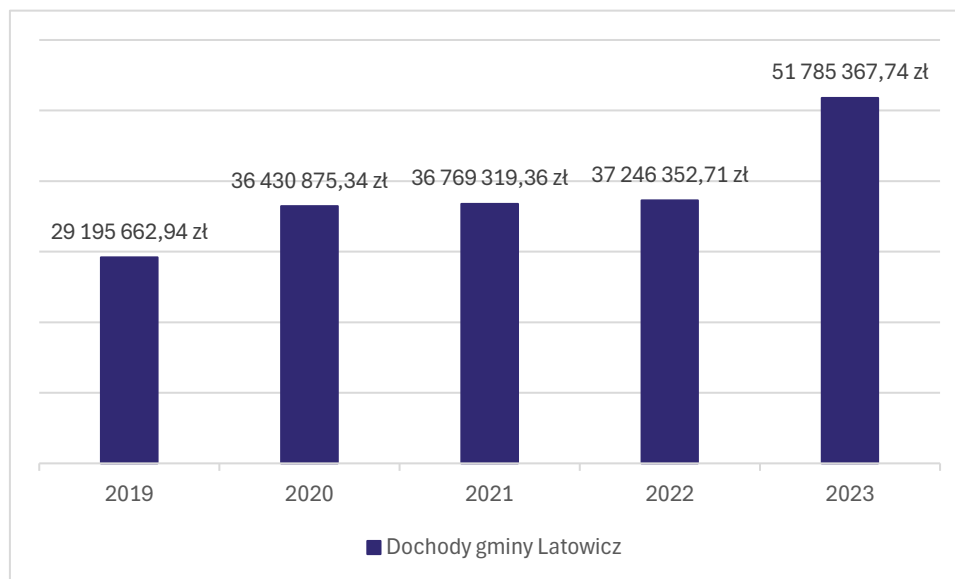
Współpraca władz gminy z organizacjami pozarządowymi koordynowana jest za pomocą Rocznej Programu Współpracy Gminy Latowicz z organizacjami pozarządowymi (zgodnie z ustawą z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2023 r. poz. 571 z późn. zm.)). Każdego roku organizowany jest w ramach tego programu konkurs na realizację zadania publicznego w zakresie działalności na rzecz dzieci i młodzieży, w tym wypoczynku dzieci i młodzieży.

Oprócz tego, gmina aktywnie działa i współpracuje ze stowarzyszeniami i organizacjami działającymi w gminie, czyli m. in. jednostkami Ochotniczej Straży Pożarnej, Kołami Gospodyń Wiejskich i Klubem Seniora. Dla tych jednostek udostępniany jest budynek Domu Wiejskiego w Latowiczu, który pełni funkcję miejsca integracji społecznej.

5. Finanse gminy

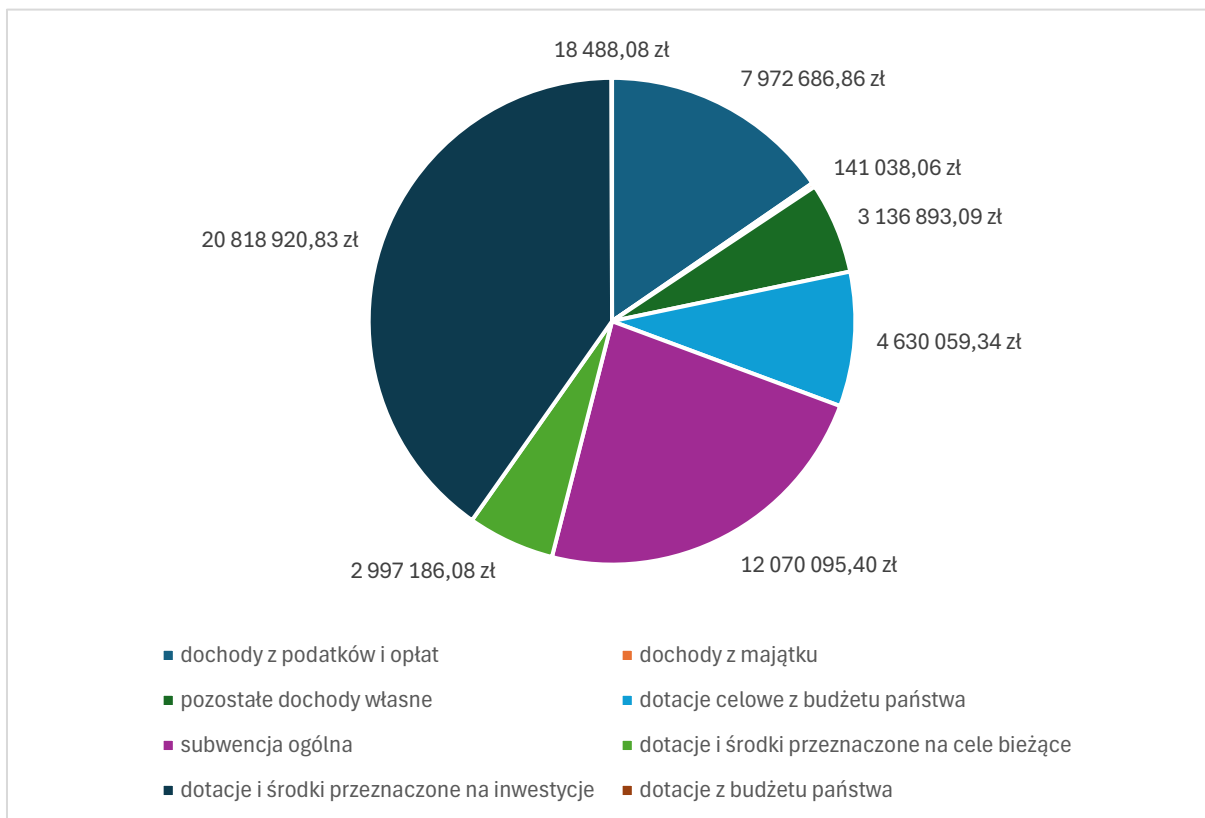
Dochody gminy Latowicz na przestrzeni ostatnich 5 lat wzrastają. W 2023 roku dochody gminy wyniosły 51 785 367,74 zł. W stosunku do 2022 r. wzrost dochodów gminy wyniósł 14 539 015,03 zł, czyli 39%.

Wykres 11 Dochody gminy Latowicz w latach 2019-2023

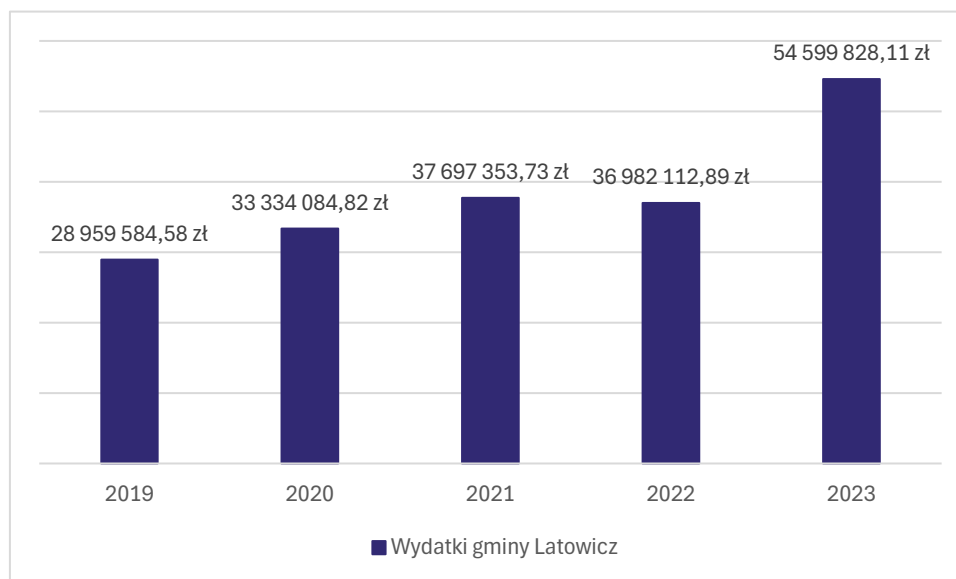
Źródło: Raport o stanie gminy za rok 2023

W 2023 roku względem roku poprzedniego dochody z podatku dochodowego PIT spadły o 2 477 017,57 zł (41%), natomiast dochody z podatku CIT wzrosły o 11 690 zł (147%). Ogólny udział dochodów własnych w dochodach gminy wyniósł w 2023 r. 21,7%.

Wykres 12 Źródła dochodu gminy Latowicz w 2023 r.

Źródło: Raport o stanie gminy za rok 2023

W wydatkach gminy Latowicz także nastąpił znaczny wzrost na przełomie 2022 i 2023 r. W 2023 r. wydatki gminy wzrosły o 48%. Większość wydatków gminy stanowiły wydatki bieżące (52%), pozostałą część stanowiły wydatki inwestycyjne (48%). Wynik budżetu osiągnął deficyt na poziomie 8 324 914,43 zł. Zadłużenie gminy w 2023 r. wynosiło 6 464 859,84 zł.

Wykres 13 Wydatki gminy Latowicz w latach 2019-2023

Źródło: Raport o stanie gminy za rok 2023

6. Podsumowanie obszaru gospodarczego

Gospodarka gminy w dużej mierze opiera się na rolnictwie. Rozwój rolnictwa możliwy jest dzięki dobrym uwarunkowaniom wodnym i glebowym oraz długiej tradycji rolniczej regionu. W Latowiczu nie ma większych zakładów gospodarczych, wśród podmiotów gospodarczych dominują osoby fizyczne prowadzące własną działalność. Ogólna liczba podmiotów powoli, ale systematycznie wzrasta na przestrzeni lat. Poziom bezrobocia w gminie utrzymuje się na stałym, raczej niskim poziomie.

Struktura finansów gminy uległa znacznej poprawie w 2023 roku, kiedy to Latowicz zyskał prawa miejskie, a gmina zyskała status miejsko-wiejskiej. Zwiększyły się wpływy do budżetu gminy oraz wydatki, w tym wydatki inwestycyjne. W ostatnim roku nastąpił niestety spadek dochodów z podatku PIT, ale tym samym wzrost dochodów z podatku CIT.

Gmina prowadzi działania integracyjne i współpracuje ze stowarzyszeniami i organizacjami działającymi na rzecz społeczności lokalnej. Stosunkowo niewielka liczba ludności i zaangażowane w lokalną kulturę podmioty takie, jak Koła Gospodyń Wiejskich pozwalają na budowanie spójnej i zintegrowanej społeczności.

Oferta turystyczna gminy Latowicz jest bardzo różnorodna. Gmina posiada cenne dobra kultury w postaci zabytkowych obiektów i produktu regionalnego, ale także tereny atrakcyjne krajobrazowo do uprawiania turystyki rowerowej i kajakowej oraz miejsca znane z popularnego serialu „Ranczo”. Na rzecz rozwijania oferty turystycznej w gminie i regionie działa Lokalna Organizacja Turystyczna Ziemi Mińskiej.

V. OBSZAR PRZYRODNICZY

1. Położenie geograficzne

Według regionalizacji fizyczno-geograficznej Polski, gmina Latowicz położona jest w megaregionie Pozaalpejska Europa Środkowa, w prowincji Niż Środkowoeuropejski, podprowincji Niziny Środkowopolskie, na granicy makroregionów Nizina Środkowomazowiecka i Nizina Południowopodlaska. W gminie graniczą ze sobą mezoregiony Wysoczyzna Kałuszyńska, Obniżenie Węgrowskie, Wysoczyzna Żelechowska i Równina Garwolińska.

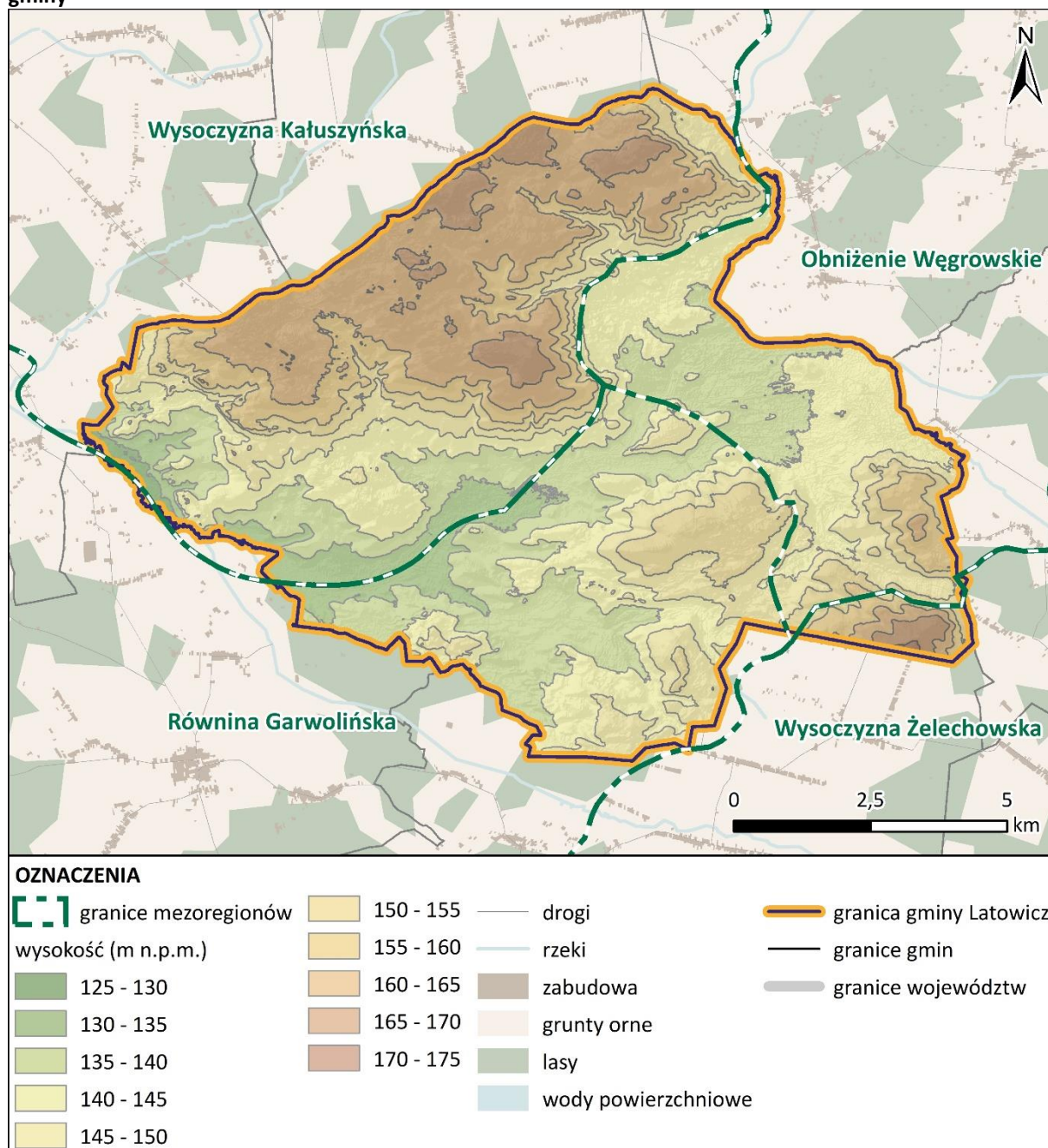
Tabela 11 Podział gminy Latowicz na regiony fizyczno-geograficzne

systematyka	płd. część gminy		płn., płn.-zach. część gminy		wsch. część gminy		płd.-wsch. część gminy	
mezoregion	318.79	Równina Garwolińska	318.92	Wysoczyzna Kałuszyńska	318.93	Obniżenie Węgrowskie	318.95	Wysoczyzna Żelechowska
makroregion	318.7	Nizina Środkowo-mazowiecka	318.9	Nizina Południowopodlaska				
podprowincja	318	Niziny Środkowopolskie						
prowincja	31	Niż Środkowoeuropejski						
megaregion	3	Pozaalpejska Europa Środkowa						

Źródło: Richling A., Solon J., Macias A., Balon J., Borzyszkowski J., Kistowski M. (red.) 2021. *Regionalna geografia fizyczna Polski*. Bogucki Wyd. Naukowe, Poznań

Gmina Latowicz charakteryzuje się zróżnicowaną rzeźbą terenu, na jej obszarze występują formy pochodzenia lodowcowego, wodnolodowcowego, eolicznego i denudacyjnego, tj.: wysoczyzny morenowe płaskie, równiny sandrowe i wodnolodowcowe, równiny zastoiskowe, równiny denudacyjne, równiny torfowe, formy akumulacji szczelinowej, stożki sandrowe, moreny czołowe, ozy, zagłębienia końcowe (wytopiskowe), zagłębienia bezodpływowe, plateau kemowe oraz wydmy i równiny piasków przewianych. Krajobraz gminy urozmaica również rozległa dolina Świdra wraz z tarasami akumulacyjnymi ciągnąca się przez środkową część gminy ze wschodu na zachód. Świder wraz z dopływami odwadnia obszar gminy.

Wysokości bezwzględne wahają się od około 125 m n.p.m. do 140 m n.p.m. w dolinie Świdra (środkowa część gminy) oraz od 140 m n.p.m. do 175 m n.p.m. na wysoczyznach (północna i południowo-wschodnia część gminy).

Rysunek 5 Podział gminy Latowicz na regiony fizyczno-geograficzne, ukształtowanie powierzchni terenu gminy

Źródło: opracowanie własne na podstawie warstw tematycznych PIG-PIB: Środowisko - regiony fizyczno-geograficzne Polski, J. Solon i inni, 2018 oraz NMT, GUGiK

2. Budowa geologiczna, złoża i osuwiska

Pod względem tektonicznym gmina Latowicz położona jest w południowo-zachodniej części platformy wschodnioeuropejskiej. Powierzchniowe utwory geologiczne tworzą osady zaliczane do kredy górnej, trzeciorzędu oraz czwartorzędu.

Osady kredy górnej – mastrychtu to najstarsze utwory występujące w granicach gminy. Są one reprezentowane przez białą kredę piszącą z krzemieniami, o miąższości od 180 do 200 m. Na utworach górnokredowych zalegają osady trzeciorzędu, zaliczane do paleogenu i neogenu. Paleogen

DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ GMINY LATOWICZ

reprezentowany jest przez oligoceńskie piaski glaukonitowe oraz mułki i żwiry kwarcowe. Neogen reprezentują mioceńskie piaski i mułki oraz plioceńskie ility, mułki i piaski.

Bezpośrednio na utworach trzeciorzędowych zalegają osady czwartorzędowe, zaliczane do plejstocenu oraz holocenu. Osadami plejstocenu są utwory plejstocenu dolnego oraz zlodowaceń: najstarszych, południowopolskich i środkowopolskich. Osady plejstocenu dolnego zalegają bezpośrednio na osadach pliocenu. Reprezentowane są one przez piaski i żwiry rzeczne. Utworami zlodowaceń najstarszych jest seria osadów rzecznych i rzecznozlodowcowych. Utworami zlodowaceń południowopolskich są w spągowej części osady zastoiskowe – ility wstępowe, mułki i piaski pylaste, o niewielkiej miąższości. Wyżej występują dwa poziomy gliny zwałowych, rozdzielone piaskami średnio- i gruboziarnistymi ze żwirem, o miąższości rzędu 5 m. W zlodowaceniach środkowopolskich najstarszym osadem jest poziom gliny zwałowej, oddzielony od gliny zwałowej stadiału maksymalnego ility zastoiskowymi lub piaskami wodnolodowcowymi. Powyżej gliny zwałowej zlodowaceń środkowopolskich (ze zlodowacenia warty) występują piaski i żwiry wodnolodowcowe zlodowaceń północnopolskich (zlodowacenia wisty), w czasie którego trwała również akumulacja piaszczystych osadów rzecznych w dolinie Świdra oraz piasków i mułków odśnających się w brzeźnych partiach doliny, gdzie są przykryte utworami deluwialnymi. Ze schyłkiem zlodowaceń północnopolskich związane są piaski eoliczne występujące w formie wydmy i pól wydmy. Osady holocenu to: piaski, torfy, gytie i namuły występujące powszechnie w dolinie rzeki Świder i mniejszych cieków oraz w zagłębieniach bezodpływowych.

Na terenie gminy Latowicz udokumentowano trzy złoża kruszyw naturalnych oraz jedno złożo rudy żelaza. Złoża skupiają się w zachodniej części gminy, w obrębach ewidencyjnych Transbór, Chyżyny, Gołętki.

Tabela 12 Złoża surowców mineralnych w gminie Latowicz

nazwa złoża	nr MIDAS	rodzaj utworów budujących złożo	pow. złoża (ha)	stan i kierunki zagospodarowania złoża	obszar i teren górniczy
Dębe Małe	RZ 5629	ruda darniowa	99999,99	złożo rozpoznane wstępnie	-
Transbór	KN 8658	piaski	1	złożo zagospodarowane	Transbór (termin ważności: 31.12.2025)
Transbór I	KN 8941	piaski	1,065	eksploatacja złoża zaniechana	-
Transbór II	KN 9436	piaski	1,363	złożo zagospodarowane, rekultywacja w kierunku rolniczo-leśnym	Transbór II-B (termin ważności: 31.12.2030)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MIDAS PIG-PIB, stan na lipiec 2024 r.

W miejscowości Transbór, w obrębie ozu, udokumentowano 3 złoża, tj. „Transbór”, „Transbór I”, „Transbór II”. Serię złożową stanowią piaski drobno- i średnioziarniste z niewielką domieszką frakcji grubszej, pokład o dużej miąższości do głębokości rozpoznania 12 m nie został przewiercony. Do nadkładu zaliczono piaski pylaste lub gliniaste o grubości do 2,5 m. Kopalinę cechuje dobre wysortowanie i mały stopień zapylenia. Może być stosowana w stanie naturalnym do robót budowlanych i drogowych.

DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ GMINY LATOWICZ

Złoże rudy darniowej „Dębe Małe” ma formę warstwowo-gniazdową. Ruda darniowa występuje pod nakładem gleby w warstwie o nieregularnym rozprzestrzenieniu tworząc rozczłonkowane płyty lub gniazda o miąższości od 5 do 36 cm (średnio 16 cm). Podłoże budują piaski drobnoziarniste. Warstwa złożowa jest częściowo zawodniona. Kopalina ma zastosowanie do oczyszczania gazów przemysłowych, jako sorbent siarkowodoru i organicznych związków siarki oraz w innych dziedzinach związanych z ochroną środowiska.

Rysunek 6 Udokumentowane złoża kopaliny na terenie gminy Latowicz

Źródło: Opracowanie własne na podstawie warstw tematycznych PIG-PIB: Surowce – złoża kopaliny

Na obszarze gminy Latowicz zgodnie z danymi Systemu Osłony Przeciwosuwiwkowej PIG-PIB nie występują udokumentowane osuwiska ani tereny zagrożone ruchami masowymi.

3. Wody powierzchniowe i podziemne

Gmina Latowicz znajduje się w zlewni rzeki Wisły. Odwadniana jest przez rzekę Świder (prawobrzeżny dopływ Wisły) oraz jej dopływy I-go i II-go rzędu. Świder wypływa z dwóch źródeł w gminach Stoczek Łukowski i Wola Mysłowska i wpływa do Wisły na pograniczu Józefowa i Otwocka. Jest rzeką nizinną, charakteryzuje się licznymi wezbraniem wiosennymi i jak opisano w kolejnym rozdziale, stanowi główne zagrożenie powodziowe w gminie. Sieć rzeczna uzupełniają rowy melioracyjne oraz niewielkie oczka wodne i stawy.

Latowicz znajduje się w granicach 6 jednolitych części wód powierzchniowych, przy czym monitoringiem¹ prowadzonym przez GIOŚ w okresie do 2021 r. objęta była jedynie jedna² z sześciu ww. JCWP. Stan wód JCWP Świdra od Świdra Wschodniego do ujścia oceniony został jako zły. Wszystkie JCWP są zagrożone nieosiągnięciem celu środowiskowego.

Tabela 13 Charakterystyka jednolitych części wód powierzchniowych występujących na terenie gminy Latowicz

kod i nazwa JCWP	status JCWP	stan (ogólny)	ocena ryzyka nieosiągnięcia celu środowiskowego	cele środowiskowe
RW2000112569 Świder od Świdra Wschodniego do ujścia	NAT - naturalna część wód	zły stan wód	zagrożona	dobry stan ekologiczny; zapewnienie drożności cieku dla migracji ichtiofauny o ile jest monitorowany wskaźnik diadromiczny D; zapewnienie drożności cieku według wymagań gatunków chronionych stan chemiczny: dla złagodzonych wskaźników [benzo(a)piren(w), benzo(g,h,i)perylene(w)] poniżej stanu dobrego, dla pozostałych wskaźników - stan dobry
RW200010256369 Budziska Struga	NAT - naturalna część wód	brak danych	zagrożona	dobry stan ekologiczny; zapewnienie drożności cieku dla migracji ichtiofauny o ile jest monitorowany wskaźnik diadromiczny D dobry stan chemiczny
RW200010256329 Jemielne	NAT - naturalna część wód	brak danych	zagrożona	dobry stan ekologiczny; zapewnienie drożności cieku dla migracji ichtiofauny o ile jest monitorowany wskaźnik diadromiczny D dobry stan chemiczny
RW20001025649 Rudnia	NAT - naturalna	brak danych	zagrożona	dobry stan ekologiczny; zapewnienie drożności cieku dla migracji ichtiofauny o

¹ JCWP posiadające ustalony ppk w okresie 2016-2021

² JCWP Świder od Świdra Wschodniego do ujścia RW2000112569.

Stan JCWP Piaseczna RW200010256529, JCWP Suj RW20001025629, JCWP Jemielne RW200010256329, JCWP Budziska Struga RW200010256369, JCWP Rudnia RW20001025649 został oceniony na podstawie oceny eksperckiej.

DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ GMINY LATOWICZ

	część wód			ile jest monitorowany wskaźnik diadromiczny D dobry stan chemiczny
RW200010256529 Piaseczna	NAT - naturalna część wód	brak danych	zagrożona	dobry stan ekologiczny; zapewnienie drożności cieku dla migracji ichtiofauny o ile jest monitorowany wskaźnik diadromiczny D dobry stan chemiczny
RW20001025629 Suj	NAT - naturalna część wód	brak danych	zagrożona	dobry stan ekologiczny; zapewnienie drożności cieku dla migracji ichtiofauny o ile jest monitorowany wskaźnik diadromiczny D dobry stan chemiczny

Źródło: www.apgw.gov.pl – Karty Charakterystyk JCWP

Gmina Latowicz położona jest w granicach GZWP nr 215 Subniecka warszawska, a ponadto znaczna część gminy, oprócz północno-wschodniego skraju, położona jest w granicach GZWP nr 2151 Subniecka warszawska (część centralna). Wody podziemne o znaczeniu użytkowym występują w obrębie dwóch pięter wodonośnych – czwartorzędowego i trzeciorzędowego. W podziale na jednolite części wód podziemnych gmina położona jest w obrębie JCWPd nr 66, którą charakteryzują dobry stan wód.

Tabela 14 Charakterystyka jednolitych części wód podziemnych występujących na terenie gminy Latowicz

kod JCWPd	stan JCWPd	ocena ryzyka nieosiągnięcia celu środowiskowego	przypisane cele środowiskowe
GW200066	dobry	niezagrożona	dobry stan chemiczny, dobry stan ilościowy

Źródło: www.apgw.gov.pl – Karty Charakterystyk JCWPd

4. Zagrożenie powodziowe i zagrożenie suszą

W gminie Latowicz zagrożenie powodziowe stanowi rzeka Świder – prawy dopływ Wisły. W zakresie oceny ryzyka powodziowego dla obszaru gminy obowiązują mapy zagrożenia powodziowego (MZP) i mapy ryzyka powodziowego (MRP)³. Na MZP wskazano obszary o wysokim prawdopodobieństwie wystąpienia powodzi (Q=10%, tzw. wody dziesięcioletnie), o średnim prawdopodobieństwie wystąpienia powodzi (Q=1%, tzw. wody stuletnie) oraz o niskim prawdopodobieństwie wystąpienia powodzi (Q=0,2%, tzw. wody pięćsetletnie).

Na obszarze szczególnego zagrożenia powodzią od Świdra znajdują się grunty w dolinie rzeki. Są to generalnie tereny niezabudowane, pojedyncze zabudowania zagrożone powodzią znajdują się w mieście Latowicz oraz miejscowości Dęba Mała.

Pozostałe rzeki przepływające przez obszar gminy nie stanowią zagrożenia powodziowego.

³ Dane pochodzące z aktualizacji map zagrożenia powodziowego, które w dniu 7.09.2022 r. zgodnie z art. 171 ust. 5 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 1478 ze zm.) zostały podane do publicznej wiadomości.

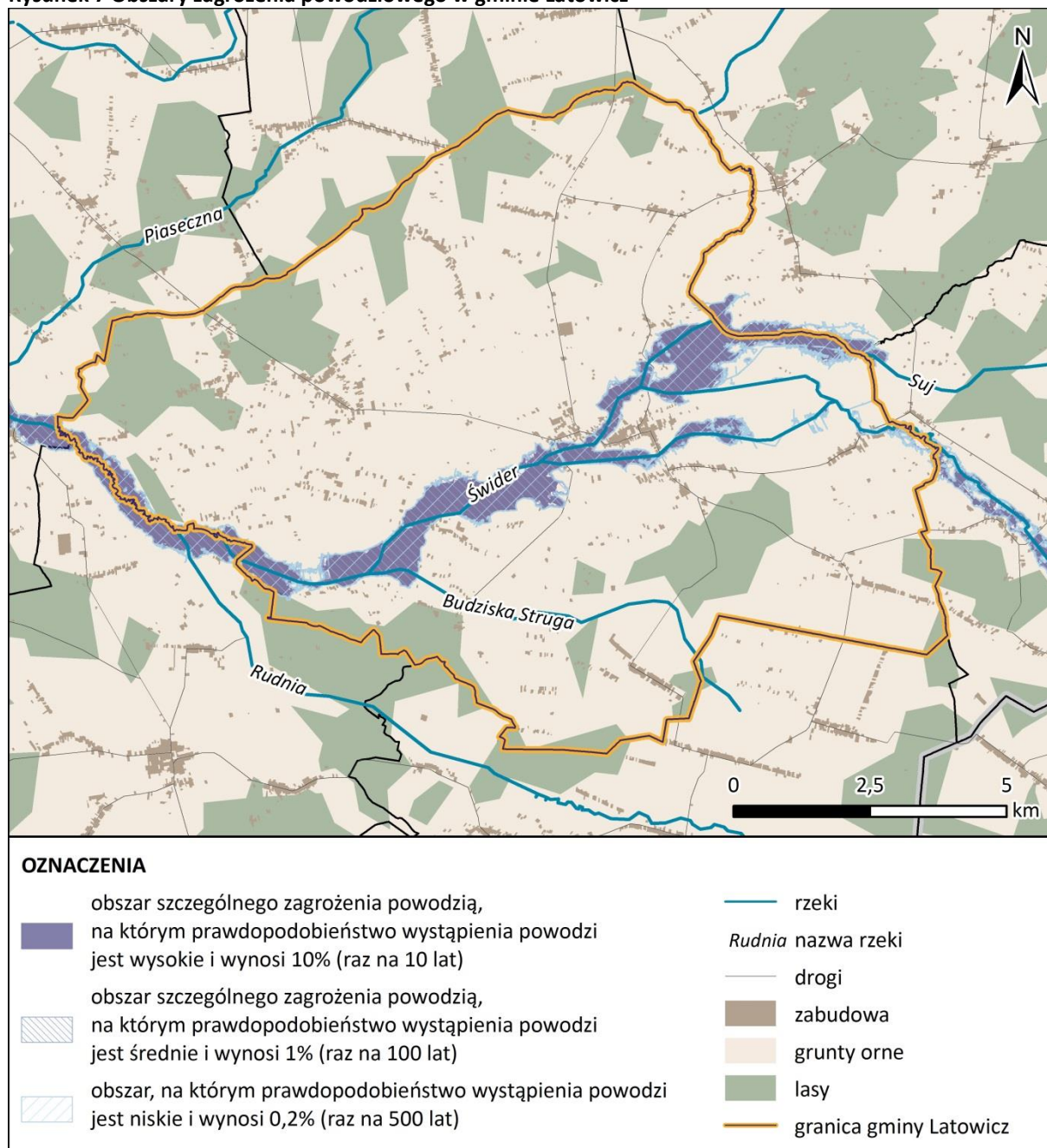
DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ GMINY LATOWICZ

Zgodnie z Planem Zarządzania Ryzykiem Powodziowym (PZRP) przyjętym Rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 18 października 2022 r. w sprawie przyjęcia Planu zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły (Dz. U. z 2022 poz. 2739) w granicach gminy Latowicz wskazano następujące zadania inwestycyjne mające na celu poprawę bezpieczeństwa przeciwpowodziowego:

- Budowa zbiornika retencyjnego na rzece Świder w gm. Latowicz (nr ID: W_SW_2000);
- Zwiększenie zdolności retencyjnych zlewni rzeki Świder poprzez utworzenie polderu Chyżyny na rzece Świder w km 61+300 – 57+300 (nr ID: W_SW_2369).

Według planu przeciwdziałania skutkom suszy (PPSS) przyjętym Rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 15 lipca 2021 r. w sprawie przyjęcia Planu przeciwdziałania skutkom suszy (Dz. U. z 2021 r. poz. 1615) część gminy Latowicz jest ekstremalnie i silnie zagrożona suszą rolniczą. Obszar gminy jest umiarkowanie zagrożony suszą hydrologiczną i słabo zagrożony suszą hydrogeologiczną. Łączne zagrożenie suszą zostało w PPSS określone dla gminy jako umiarkowane i silne. Działania rekomendowane do wdrożenia w celu zapobiegania suszom dla Jednolitych Części Wód Powierzchniowych (JCWP) na terenie gminy Latowicz to:

1. Zwiększanie ilości i czasu retencji wód na gruntach rolnych;
2. Retencja i zagospodarowanie wód opadowych i roztopowych na terenach zurbanizowanych;
3. Realizacja przedsięwzięć zmierzających do zwiększenia lub odtwarzania naturalnej retencji;
4. Budowa urządzeń melioracji wodnych dla zwiększania retencji glebowej;
5. Wykorzystanie wód z systemów drenarskich do nawożenia i nawadniania upraw polowych;
6. Budowa lub przebudowa ujęć wód podziemnych do poboru na cele nawodnień rolniczych oraz budowa lub przebudowa wodooszczędnych systemów nawadniania wykorzystujących zasoby wód podziemnych;
7. Przeprowadzenie weryfikacji zasad gospodarowania wodą w zbiornikach retencyjnych.

Rysunek 7 Obszary zagrożenia powodziowego w gminie Latowicz

Źródło: Opracowanie własne na podstawie dane.gov.pl – Mapa zagrożenia powodziowego (MZP)

5. Użytki rolne i leśne

Na obszarze gminy Latowicz dominuje krajobraz typowo rolniczy. W strukturze gruntów rolnych przeważają pola uprawne, gdzieniegdzie przeplatane terenami zadrzewionymi oraz pastwiskowymi. Dolinę Świdra w znacznej mierze zajmują zbiorowiska łąkowe. Na użytkach rolnych dominują gleby średniej i słabej jakości, tj. IV, V, VI klasy bonitacyjnej. Gleby chronione, tj. II i III klasy bonitacyjnej, występują płatami w zachodniej i wschodniej części gminy oraz lokalnie na północy i południu. W obrębie miasta zajmują znaczne powierzchnie, przy czym gleby wysokich klas bonitacyjnych w granicach administracyjnych miasta nie podlegają ochronie.

DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ GMINY LATOWICZ

Zgodnie z danymi GUS z 2022 r. lesistość gminy kształtuje się na poziomie 12,6%. Powierzchnia lasów wynosi ok. 1 442 ha, z czego lasy stanowiące własność Skarbu Państwa zajmują powierzchnię 383,75 ha (26,6% ogólnej powierzchni lasów), lasy prywatne 1 058 ha (73,4% ogólnej powierzchni lasów). Gmina Latowicz w całości przynależy do Nadleśnictwa Mińsk, które podlega Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Warszawie.

Kompleksy lasów Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych występują w obrębach ewidencyjnych Borówek, Budy Wielgoleskie, Wielgolas, Wężyczyn, Kamionka, Waliska, Stawek, Oleksianka, Budziska oraz mieście Latowicz. Najczęściej występującymi siedliskami są bór mieszany wilgotny, bór mieszany świeży, bór świeży, las świeży, las mieszany świeży, gdzie dominującymi gatunkami są sosna, dąb oraz brzoza. Rzadziej występują siedliska lasu wilgotnego, lasu mieszanego wilgotnego. Najmniejszy udział mają siedliska olsu jesionowego oraz boru wilgotnego. Wiek drzewostanu jest zróżnicowany – średnia wieku drzew wynosi 47 lata. Lasy Państwowe na terenie gminy poza pełnioną funkcją produkcyjną oraz społeczną pełnią również funkcje przyrodnicze, tj. chronią zasoby wód podziemnych i powierzchniowych (lasy wodochronne).

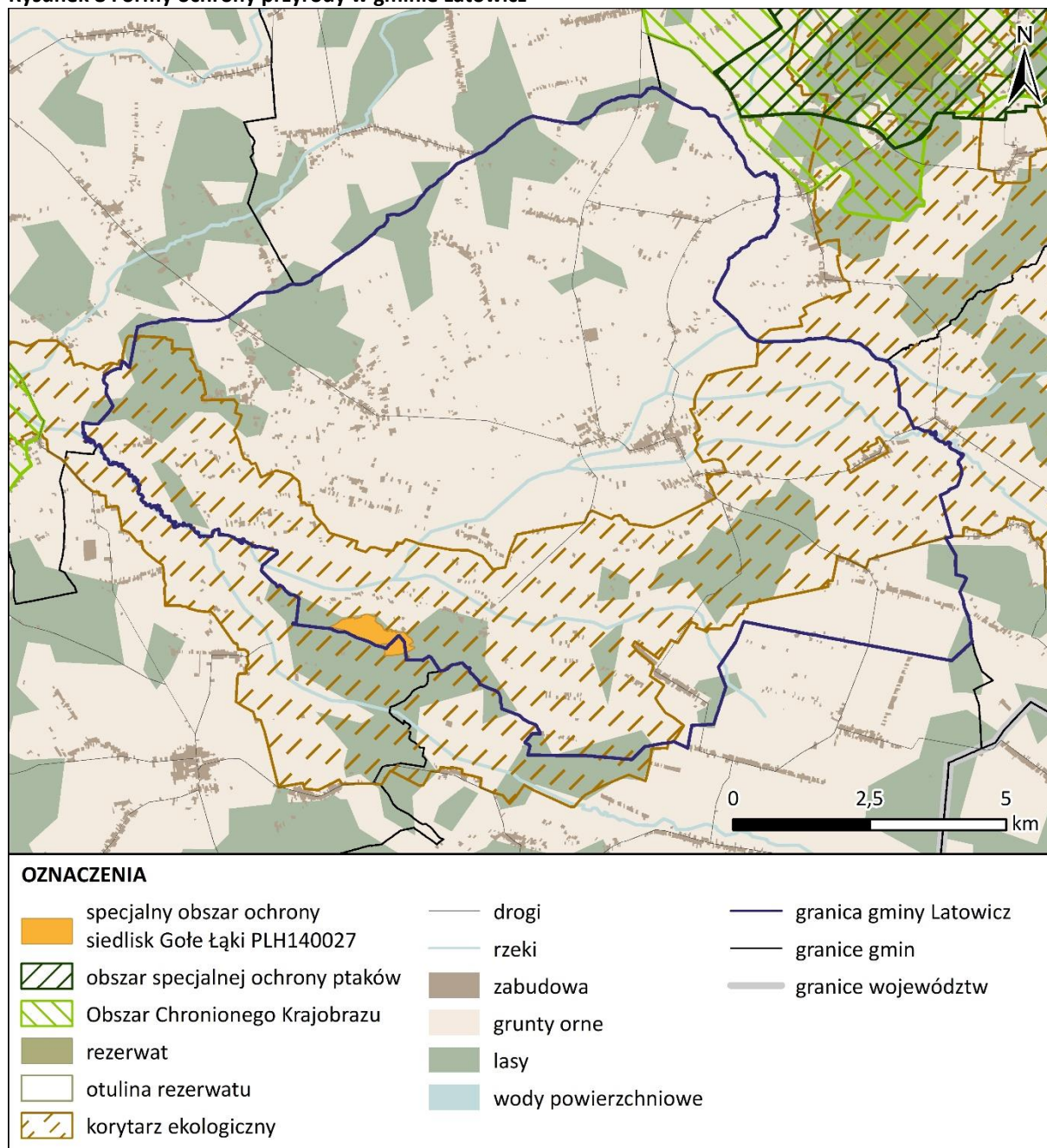
5. Formy Ochrony Przyrody

Gmina Latowicz pomimo tego, że otoczona jest z trzech stron, od wschodu, zachodu i północy różnymi formami ochrony przyrody, w swoich granicach zawiera jedynie jeden obszar chroniony – specjalny obszar ochrony siedlisk Natura 2000 Gołe Łąki. Obszar został wyznaczony w 2011 r. i znajduje się na granicy gmin Latowicz i Parysów.

Na zachód od gminy Latowicz znajduje się Nadwiślański Obszar Chronionego Krajobrazu oraz obszar Natura 2000 Dolina Środkowego Świdra. Niedaleko granicy z Latowiczem w gminie Mrozy przebiegają granice Mińskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu, obszaru Natura 2000 Dolina Kostrzynia oraz kilku rezerwatów. Od wschodu natomiast gmina Latowicz otoczona jest przez Łukowski Obszar Chronionego Krajobrazu.

Obszar Natura 2000 Gołe Łąki

Gołe Łąki (PLH140027) zajmują powierzchnię około 50 ha. Zostały objęte ochroną ze względu na jeden z najlepiej zachowanych i bardzo rzadko reprezentowanych w regionie obszarów torfowiskowych. Teren porośnięty jest roślinami mszysto-turzycowymi i mszarami typowymi dla torfowisk. Otoczenie pokryte pasmami zwydmień porastają natomiast bory sosnowe. Obszar Gołe Łąki wraz z doliną Świdra stanowi element korytarza ekologicznego łączącego m.in. obszary Natura 2000: Dąbrowy Seroczyńskie, Dolina Środkowego Świdra i dalej lasy w okolicach Celestynowa i Otwocka.

Rysunek 8 Formy ochrony przyrody w gminie Latowicz

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska

6. Stan środowiska naturalnego

Monitoring jakości powietrza na terenie województwa mazowieckiego prowadzony jest w ramach państwowego monitoringu środowiska przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska (Departament Monitoringu Środowiska). Oceny jakości powietrza wykonywane są w odniesieniu do obszaru strefy, liczba stref w województwie mazowieckim wynosi 4. Obszar gminy Latowicz zaliczany jest do strefy mazowieckiej, w której ocena jakości powietrza prowadzona jest zarówno pod kątem ochrony zdrowia ludzi jak i ochrony roślin.

Zgodnie z „Roczna ocena jakości powietrza w województwie mazowieckim – raport

DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ GMINY LATOWICZ

wojewódzki za rok 2023”⁴. na obszarze strefy mazowieckiej nie wykazano obszarów przekroczeń poziomów dopuszczalnych oraz poziomów docelowych ze względu na ochronę zdrowia ludzi oraz ochronę roślin. Wykazano natomiast obszary przekroczeń poziomu celu długoterminowego ozonu – klasa D2. W sezonie letnim rejestrowany był wzrost stężeń ozonu, spowodowany obecnością w atmosferze jego prekursorów oraz, w dużej mierze, warunkami meteorologicznymi.

Tabela 15 Wynikowe klasy strefy mazowieckiej dla poszczególnych zanieczyszczeń, uzyskane w ocenie rocznej dokonanej z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych pod kątem ochrony zdrowia i roślin

kryterium	symbol klasy dla poszczególnych zanieczyszczeń											
	NO ₂ ⁵	SO ₂	CO	PM10	PM2,5	B(a)P	As	Cd	Ni	Pb	O ₃	
ze względu na ochronę zdrowia ludzi	A	A	A	A	A/A1	A	A	A	A	A	A	A/D2
ze względu na ochronę roślin	A	A	- ⁶	-	-	-	-	-	-	-	-	A/D2

gdzie:

klasa A – stężenia zanieczyszczeń na terenie strefy nie przekraczają poziomów dopuszczalnych i poziomów docelowych;

klasa A1 – stężenia pyłu PM_{2,5} nie przekraczają poziomu dopuszczalnego dla II fazy;

klasa D2 – stężenia ozonu przekraczają poziom celu długoterminowego.

Źródło: Roczna ocena jakości powietrza w województwie mazowieckim – raport wojewódzki za rok 2023. GIOŚ Warszawa, 2024)

Stan wód powierzchniowych i podziemnych jest determinowany głównie przez działalność antropogeniczną. Na terenie gminy nie funkcjonują duże skupiska zakładów przemysłowych, które stwarzałyby zagrożenie dla środowiska przyrodniczego, znajdują się jedynie pojedyncze zakłady produkcyjne. Zagrożenie może stanowić nieuporządkowana gospodarka wodno-ściekowa w przypadku, gdy rozwój sieci kanalizacyjnej nie idzie w parze z rozwojem sieci wodociągowej.

Zgodnie z danymi GUS z 2022 r., na obszarze gminy Latowicz, z wodociągu korzysta ok. 84% mieszkańców, natomiast do sieci kanalizacyjnej podłączone jest jedynie ok. 32% mieszkańców.

Na terenach, gdzie budowa kanalizacji sanitarnej nie jest ekonomicznie uzasadniona mieszkańcy korzystają z przydomowych oczyszczalni ścieków lub zbiorników bezodpływowych. Niewłaściwe zagospodarowanie ścieków, np. w nieszczelnych szambach, stanowi znaczące zagrożenie dla stanu czystości wód podziemnych i powierzchniowych. Na terenie gminy Latowicz znajduje się 603 sztuk zbiorników bezodpływowych oraz 230 oczyszczalni przydomowych (GUS, stan na 31 XII 2022 r.).

Jako główne zagrożenie klimatu akustycznego na terenie gminy Latowicz należy wskazać hałas komunikacyjny, pochodzący z drogi wojewódzkiej nr 802 (Mińsk Mazowiecki – Seroczyn). Zgodnie z Generalnym Pomiarem Ruchu przeprowadzonym przez Generalną Dyрекcję Dróg Krajowych i Autostrad w 2020/2021 na drogach krajowych i wojewódzkich⁷ ruch samochodowy na ww. szlaku jest dość wzmożony, a ponadto poruszają się po nim także pojazdy ciężarowe, których ruch powoduje znacznie większą uciążliwość akustyczną w porównaniu do samochodów osobowych.

⁴ GIOŚ Warszawa, 2024

⁵ dla roślin NO_x

⁶ nie przeprowadzono klasyfikacji

⁷ Generalny Pomiar Ruchu 2020/21, GDDKiA: <https://www.gov.pl/web/gddkia/generalny-pomiar-ruchu-20202021>

Tabela 16 Średni Dobowy Ruch Roczny dla DW802

numer drogi	opis odcinka		SDRR poj. silnikowe ogółem (poj./dobę)
	długość (km)	nazwa	
802	25,1	MIŃSK MAZ. /GR. MIASTA/ - LATOWICZ	8 296
802	9,6	LATOWICZ - SEROCZYN /DW803/	1 468

Źródło: *Generalny Pomiar Ruchu 2020/2021*

Potencjalnym źródłem hałasu jest również działalność gospodarcza. Zgodnie z *Programem Ochrony Środowiska dla Gminy Latowicz na lata 2022-2025 z perspektywą do 2029 roku*⁸ przedsiębiorstwa, zakłady i osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na obszarze gminy kształtują klimat akustyczny w swoim otoczeniu. W obrębie Latowicza działalność prowadzi wiele średnich i mniejszych przedsiębiorstw i to one stanowią źródło niekontrolowanej emisji hałasu. Natomiast większe przedsiębiorstwa posiadające uregulowany stan prawny czynią starania w kierunku zmniejszenia lub całkowitego wyeliminowania uciążliwości związanych z ich działalnością. Starosta Miński na terenie gminy Latowicz wydał jedną decyzję określającą dopuszczalne poziomy hałasu w środowisku dla zakładu CZOSNEX IMPORT-EXPORT, z siedzibą przy ulicy Grundowej 20D, 05-334 Latowicz (informacja Starostwa Powiatowego w Mińsku Mazowieckim z dnia 4 sierpnia 2021 r.).

7. Podsumowanie obszaru przyrodniczego

Gminę Latowicz cechuje krajobraz mocno przekształcony antropogenicznie – niska lesistość i znaczna część terenu użytkowana rolniczo. W gminie występują gleby o najlepszej przydatności rolniczej, tzn. gleby klas I-III. Duże połacie gleb o najwyższych klasach zlokalizowane są w granicach miasta, gdzie nie podlegają jednak ochronie. W granicach gminy znajduje się jedna forma ochrony przyrody, obszar Natura 2000 „Gołe Łąki”. Znikome pokrycie formami ochrony przyrody może stanowić niekorzystnie o walorach przyrodniczych regionu, jednak stanowi także zaletę w postaci braku dodatkowych ograniczeń w przypadku lokalizowania nowej zabudowy. Pomimo tylko niewielkiego fragmentu gminy objętego ochroną przyrody, Latowicz posiada cenne walory przyrodnicze i krajobrazowe dzięki urozmaiconej rzeźbie terenu i tradycyjnemu krajobrazowi wiejskiemu przeciętemu rzeką Świder i jej dopływami.

Na terenie gminy znajdują się trzy złoża kruszyw naturalnych i jedno złożo rudy żelaza. Stan wód powierzchniowych w części nie jest monitorowany, stan wód podziemnych oceniany jest jako dobry, jednak zagrożenie dla czystości wód stanowi nieuporządkowana gospodarka wodno-ściekowa. Wzdłuż rzeki Świder występują tereny zagrożone powodzią. Obszar gminy oceniony został jako częściowo umiarkowanie i częściowo silnie zagrożony suszą, co stanowi poważne zagrożenie dla branży rolniczej. Jakość powietrza oceniana jest jako dobra, przekraczany jest jedynie cel długoterminowy poziomu stężenia ozonu. W gminie nie ma zlokalizowanych dużych zakładów produkcyjnych powodujących znaczące zanieczyszczenia wód, powietrza i klimatu akustycznego. Największym źródłem hałasu w gminie są główne szlaki komunikacyjne.

⁸ Załącznik do uchwały Nr XXXIII/247/22 Rady Gminy Latowicz z dnia 17 lutego 2022 r.

VI. OBSZAR PRZESTRZENNY

1. Historyczny i obecny rozwój przestrzenny gminy

Rozwój przestrzenny

Jak opisano w rozdziale poświęconym historii gminy, Latowicz jest jedną z najstarszych miejscowości południowo-wschodniego Mazowsza. Otrzymał prawa miejskie na prawie magdeburskim w XV w. Miasto rozwijało się w sposób typowy dla tamtego okresu i położenia geograficznego. Założone zostało na wzgórzu otoczonym rzeką Świder, jej odnogami i obfitującym w ryby stawem. Swój największy rozkwit na przełomie XVI i XVII wieku Latowicz zawdzięcza położeniu na skrzyżowaniu szlaków handlowych i tranzytowych. W tamtych czasach krajobraz gminy był typowy dla regionu – miasteczko położone na wzgórzu z rynkiem i kościołem w centralnej części otoczone łąkami i polami uprawnymi. Okoliczne miejscowości zachowywały zawsze charakter wiejski, a ich rozwój i charakterystyka zależała w głównej mierze od zarządcy włości lub zamieszkałej tam społeczności. Przykładem jest wieś Kamionka na północy gminy, gdzie dużą część mieszkańców stanowili mariawici (początek XX w.).

Zawirowania historyczne, czasy potopu szwedzkiego i rozbiorów przyczyniły się do wielu zniszczeń, upadku miasta i finalnie utraty praw miejskich. W XX wieku gmina odbudowywała się korzystając z walorów przyrodniczych i rolniczych (gleby o wysokich klasach bonitacyjnych). Obecnie położenie na obrzeżach województwa, z dala od ośrodków powiatowych oraz poza głównymi szlakami komunikacyjnymi uniemożliwia w dużej mierze rozwój gospodarczy i demograficzny. Rozwój gminy na początku XXI wieku był możliwy dzięki środkom zewnętrznym, w tym dofinansowaniom unijnym i opierał się głównie na inwestycjach w infrastrukturę społeczną, która znacząco poprawiła jakość życia mieszkańców i dostęp do podstawowych usług społecznych. W ostatnich latach w gminie m. in. powstał żłobek samorządowy w Wielgolesie, zmodernizowano boisko gminne i dom wiejski w Latowiczu, zbudowano siedzibę Gminnej Biblioteki Publicznej oraz utworzono miejsce spotkań społeczności lokalnej w Budziskach.

Powiązania

Ważnym uwarunkowaniem w rozwoju gminy, zarówno w kontekście historycznym jak i obecnie jest położenie pomiędzy kilkoma dużymi ośrodkami miejskimi. Latowicz znajduje się pomiędzy dwoma miastami powiatowymi, Mińskiem Mazowieckim i Garwolinem, niedaleko dużego miasta o znaczeniu regionalnym, jakim są Siedlce oraz w zasięgu metropolii warszawskiej. Bliskość tych ośrodków jest dużą zaletą jeśli chodzi o dostęp do usług społecznych wyższego rzędu takich, jak specjalistyczna opieka medyczna, są to także duże rynki zbytu dla produktów rolnych.

Wielu mieszkańców gminy Latowicz dojeżdża do pracy, szkół średnich lub uczelni wyższych do Warszawy, bądź innych miejscowości. Jednocześnie procesy suburbanizacyjne nie dotknęły w znacznym stopniu terenu gminy tzn. nie rozwinęły się w niej osiedla zabudowy mieszkaniowej charakterystyczne dla miejscowości znajdujących się bliżej stolicy. Gminy nie dotyka problem rozlewania się zabudowy lub tzw. urbanistyki łanowej. Latowicz utrzymuje charakter małego miasta, a otaczające go tereny w większości użytkowane są rolniczo.

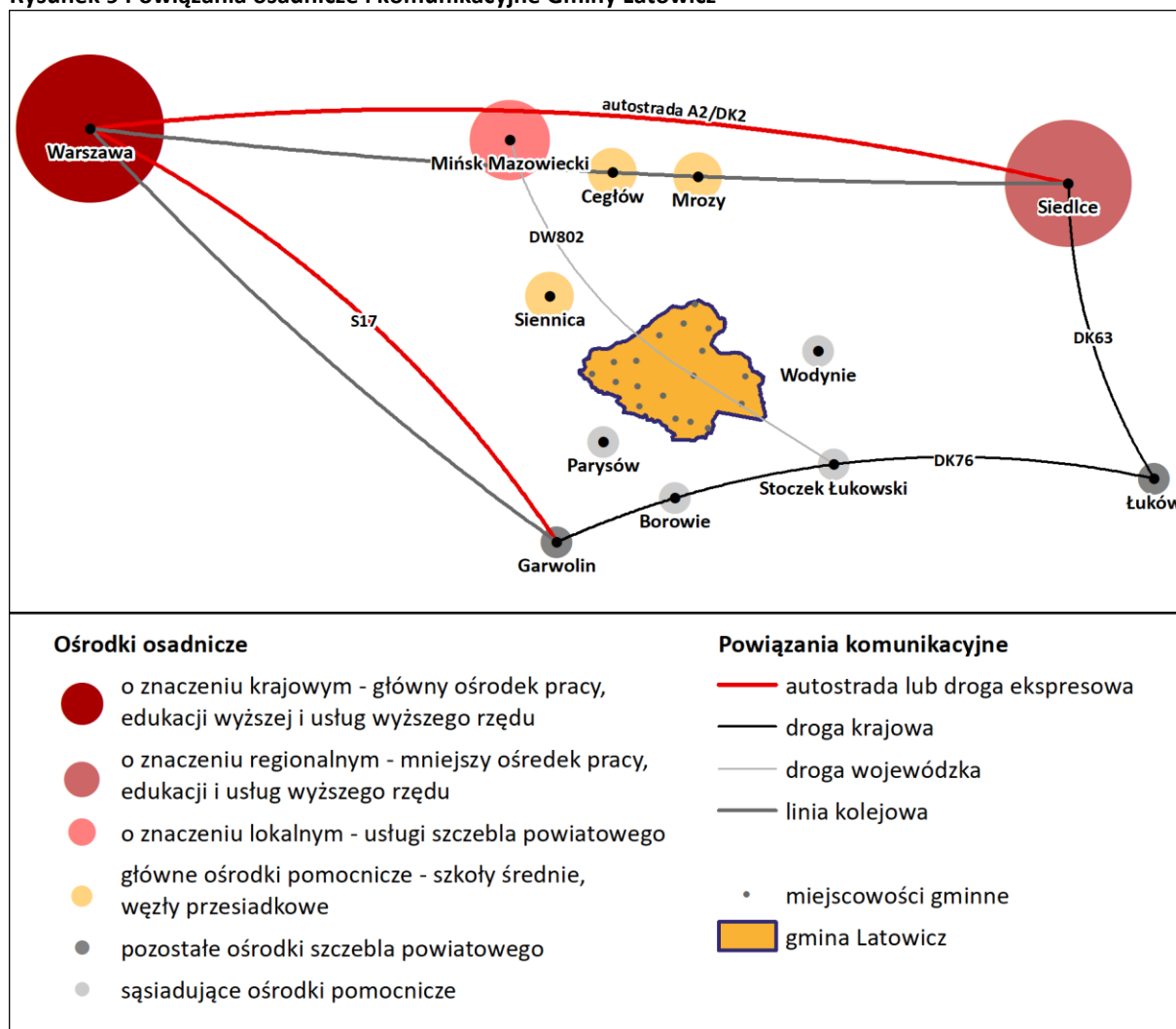
Zmiany społeczno-gospodarcze na przestrzeni ostatnich kilkudziesięciu lat doprowadziły do zmian w strukturze gospodarstw rolnych. Najbardziej opłacalne i dobrze prosperujące są duże,

DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ GMINY LATOWICZ

zmechanizowane gospodarstwa, natomiast, powszechne jeszcze w ubiegłym wieku w Polsce południowo-wschodniej, rodzinne gospodarstwa rolne przestają być samowystarczalne. Ze względu na powszechniejsze migracje wewnętrzne i krótkookresowe zwiększa się znaczenie powiązań między jednostkami osadniczymi.

Wewnątrz gminy najważniejszym ośrodkiem oddziałującym na okoliczne miejscowości jest miasto Latowicz jako siedziba władz administracyjnych oraz centrum kulturalno-usługowe. Mieszkańcy wsi położonych na obrzeżach gminy korzystają także z oferty usługowej i oświatowej w okolicznych małych miastach takich, jak Mrozy czy Stoczek Łukowski. Ważnym ośrodkiem silnie oddziałującym na gminę jest siedziba powiatu, czyli Mińsk Mazowiecki. Powiązania z ośrodkiem powiatowym wzmacnia dodatkowo większa dostępność komunikacyjna w granicach powiatu jako, że organizacja transportu zbiorowego należy do zadań własnych powiatu. Największy wpływ na przyływ ludności mają jednak duże rynki pracy jakimi są Siedlce i Warszawa, co ma duży wpływ na strukturę osadniczą całego regionu.

Rysunek 9 Powiązania osadnicze i komunikacyjne Gminy Latowicz

Źródło: Opracowanie własne

2. Struktura funkcjonalno-przestrzenna gminy

Większość terenów gminy Latowicz zajmują tereny rolne – grunty orne rozlokowane na terenie całej gminy oraz łąki i pastwiska zlokalizowane głównie w dolinie rzeki Świder. Lesistość gminy wynosi

DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ GMINY LATOWICZ

jedynie 13%. Lasy porastają głównie północno-zachodnią część gminy. Miasto Latowicz oraz największa wieś w gminie znajdują się przy drodze wojewódzkiej nr 802, która stanowi główny szlak komunikacyjny gminy.

Miasto ma charakter zwarty, w jego centralnej części znajduje się rynek z kościołem pw. Św. Walentego oraz zespołem szkół. Zabudowa miasta skupia się wokół dwóch głównych ulic okalających rynek. Latowicz jako siedziba gminy stanowi główny ośrodek usług i administracji. Pozostałe miejscowości mają tworzą wsie w typie ulicówek, gdzie zabudowa zlokalizowana jest wzdłuż głównej drogi. Na terenach wiejskich zabudowę stanowią w znacznej większości budynki mieszkalne jednorodzinne i budynki gospodarcze w gospodarstwach rolnych. Pojedyncze obiekty we wsiach przeznaczone są pod drobne usługi handlu, niewielkie zakłady produkcyjne lub siedziby jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej. Najwięcej mieszkańców zamieszkuje zachodnią część gminy.

Rysunek 10 Struktura funkcjonalno-przestrzenna gminy Latowicz

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bazy Danych Obiektów Topograficznych

3. Polityka przestrzenna gminy

Dla terenu gminy Latowicz obowiązuje Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego przyjęte uchwałą Nr XIII/76/99 Rady Gminy w Latowiczu dnia 30 grudnia 1999 r. Na terenie gminy obowiązują także trzy miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.

DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ GMINY LATOWICZ
Tabela 17 Wykaz obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego

Lp.	tytuł uchwały	nr uchwały	data uchwały	nr w dzienniku	powierzchnia [ha]
1.	w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Latowicz – teren oczyszczalni ścieków	XXI/126/2000	29 grudnia 2000 r.	Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego Nr 17 poz. 149 z dnia 9 lutego 2001 r.	0,93
2.	w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Latowicz w części wsi Wielgolas – teren przemysłowo-produkcyjno-usługowy	XXI/127/2000	29 grudnia 2000 r.	Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego Nr 17 poz. 150 z dnia 9 lutego 2001 r.	3,36
3.	w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Latowicz w części wsi Chyżyny – teren ujęcia wody ze stacją uzdatniania wody	XXXI/226/02	30 kwietnia 2002 r.	Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego Nr 133 poz. 3003 z dnia 22 maja 2002 r.	0,3

Źródło: *Latowicz.e-mapa.net*

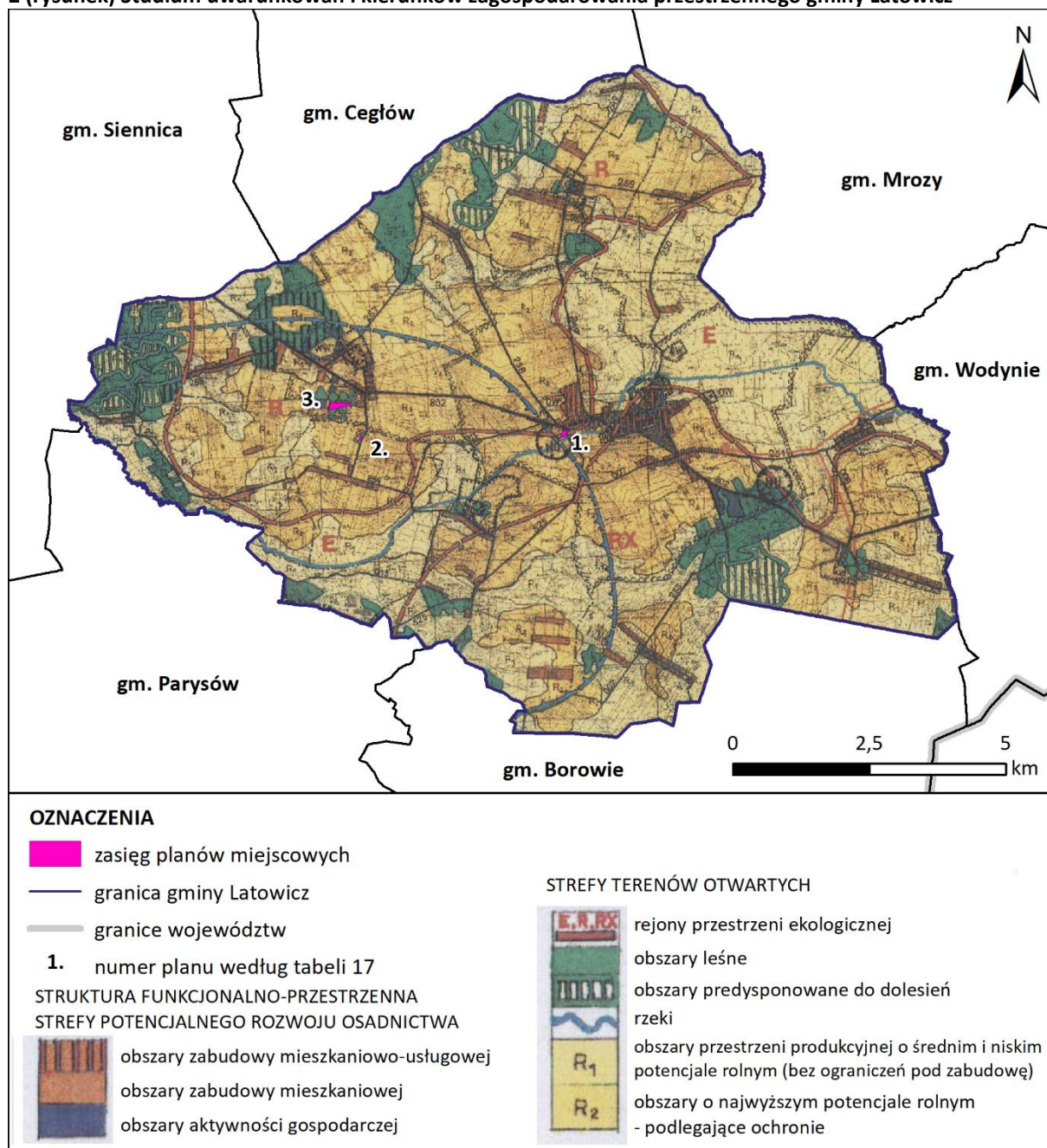
Ze względu na niskie pokrycie planami, decyzje o pozwoleniu na budowę w gminie wydawane są na podstawie decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu (tzw. Decyzje WZ). W 2023 roku wydano 117 takich decyzji oraz 9 decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego. Najwięcej z wydanych decyzji WZ (89) dotyczyło zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, 7 zostało wydanych na zabudowę usługową, 9 na zabudowę gospodarczą lub inwentarską, 3 na urządzenia wodne, 4 na instalacje odnawialnych źródeł energii i 5 innych. W porównaniu z rokiem 2022 nastąpił wzrost wydawanych decyzji o prawie 70% (47 decyzji). Spowodowane jest to prawdopodobnie pojawieniem się nowych przepisów, które zniosły bezterminowość decyzji o warunkach zabudowy. Decyzje wydawane od 2026 roku będą wygasać po 5 latach od uprawomocnienia. Zmiany w systemie planowania i zagospodarowania przestrzennego nakładające na gminę obowiązek sporządzenia planu ogólnego również ograniczą możliwość otrzymania decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu.

DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ GMINY LATOWICZ
Tabela 18 Liczba wydanych w latach 2019-2023 decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu

rok	o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego	o warunkach zabudowy			
	łącznie	łącznie	w tym dla zabudowy:		
			mieszkaniowej jednorodzinnej	usługowej	pozostałej
2023	9	117	89	7	21
2022	9	70	47	1	1
2021	12	82	46	21	15
2020	7	50	40	2	8
2019	9	54	40	0	14

Źródło: Raporty o stanie gminy Latowicz za rok 2019, 2020, 2021, 2022 i 2023

Rysunek 11 Zasięg obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz załącznik nr 2 (rysunek) Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Latowicz

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Latowicz.e-mapa.net

4. Zabytki

Rejestr Zabytków i Gminna Ewidencja Zabytków

W gminie Latowicz znajduje się osiem obiektów wpisanych do rejestru zabytków województwa mazowieckiego. Spośród obiektów sakralnych są to gotycki kościół mariawitów w Kamionce oraz Kościół p.w. Św. Walentego. Pozostałe zabytki świeckie to m. in. zespół pałacowy w Dębach Małych w skład, którego wchodzi pałac, budynki gospodarcze, park i ogrodzenie z bramą oraz rynek miejski w Latowiczu. Ostatnim wpisanym do rejestru w 2018 roku obiektem jest spichlerz z drugiej połowy XIX wieku położony w miejscowości Oleksianka. Poza rynkiem i kościołem parafialnym w Latowiczu

DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ GMINY LATOWICZ

żaden zabytek nie jest dostępny publicznie. W Kościele Mariawitów w Kamionce w ostatnich latach zaprzestano odprawiać nabożeństwa. Pałac w Dębach Małych częściowo uległ zniszczeniu w wyniku pożaru w 2023 roku.

Tabela 19 Wykaz zabytków wpisanych do rejestru zabytków

Lp.	Nazwa obiektu/obecna funkcja	Adres	Czas powstania/ przebudowy	Nr w rejestrze
1.	Zespół Pałacowy (pałac, rządówka, oficyna, stajnia, obora-stodoła, spichlerz, wozownia, kuźnia, ogrodzenie z bramą, park)	Dębe Małe 87	2 połowa XIX w.	A-262 z dnia 04.07.1979 r.
2.	Kościół Mariawitów	Kamionka	początek XX w.	A-1000 z dnia 04.01.2011 r.
3.	Rynek z pierzejami	Latowicz, ul. Rynek	XV-XIX w.	A-254/1085 z dnia 12.12.1974
4.	Kościół Parafialny p.w. Św. Walentego i Św. Trójcy	Latowicz, ul. Rynek	1899-1911 r.	A-254/1085 z dnia 12.12.1974 r.
5.	Park Dworski	Oleksianka	połowa XIX w.	A-376 z dnia 16.07.1985 r.
6.	Spichlerz	Oleksianka	2 połowa XIX w.	A-1440 z dnia 10.10.2018 r.
7.	Zespół Dworski (dwór, park)	Waliska	2 połowa XIX w. (przebudowany w 1949 r.)	A-270 z dnia 24.07.1980 r.
8.	Zespół Pałacowy (pałac, park)	Wielgolas, ul. Nowowiejska 32	2 połowa XIX w.	A-35/190 z dnia 20.11.1959 r.

Źródło: Zarządzenie nr 3/2019 Wójta Gminy Latowicz z dnia 9 stycznia 2019 r. w sprawie zamiany zarządzenia nr 48/2017 Wójta Gminy Latowicz z dnia 31 sierpnia 2017 r. w sprawie założenia Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Latowicz

W Gminnej Ewidencji Zabytków (GEZ) znalazło się 41 obiektów (nie licząc obiektów wpisanych do rejestru zabytków). Najwięcej z nich znajduje się w Latowiczu. Są to w większości domy pochodzące z początku XX wieku. W GEZ znalazły się także stary i nowy cmentarze katolickie, wiatrak koźlak pochodzący z XIX wieku oraz kapliczki przydrożne.

Tabela 20 Wykaz zabytków wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków z wyłączeniem zabytków wpisanych do rejestru zabytków

Lp.	Nazwa obiektu/obecna funkcja	Adres	Czas powstania/ przebudowy
1.	Kapliczka	Budy Wielgoleskie	1932 r.
2.	Kapliczka	Chyżyny	1950 r.
3.	Dom	Chyżyny 38	lata 30 XX w.
4.	Dom	Dębe Małe 12	lata 30 XX w.

DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ GMINY LATOWICZ

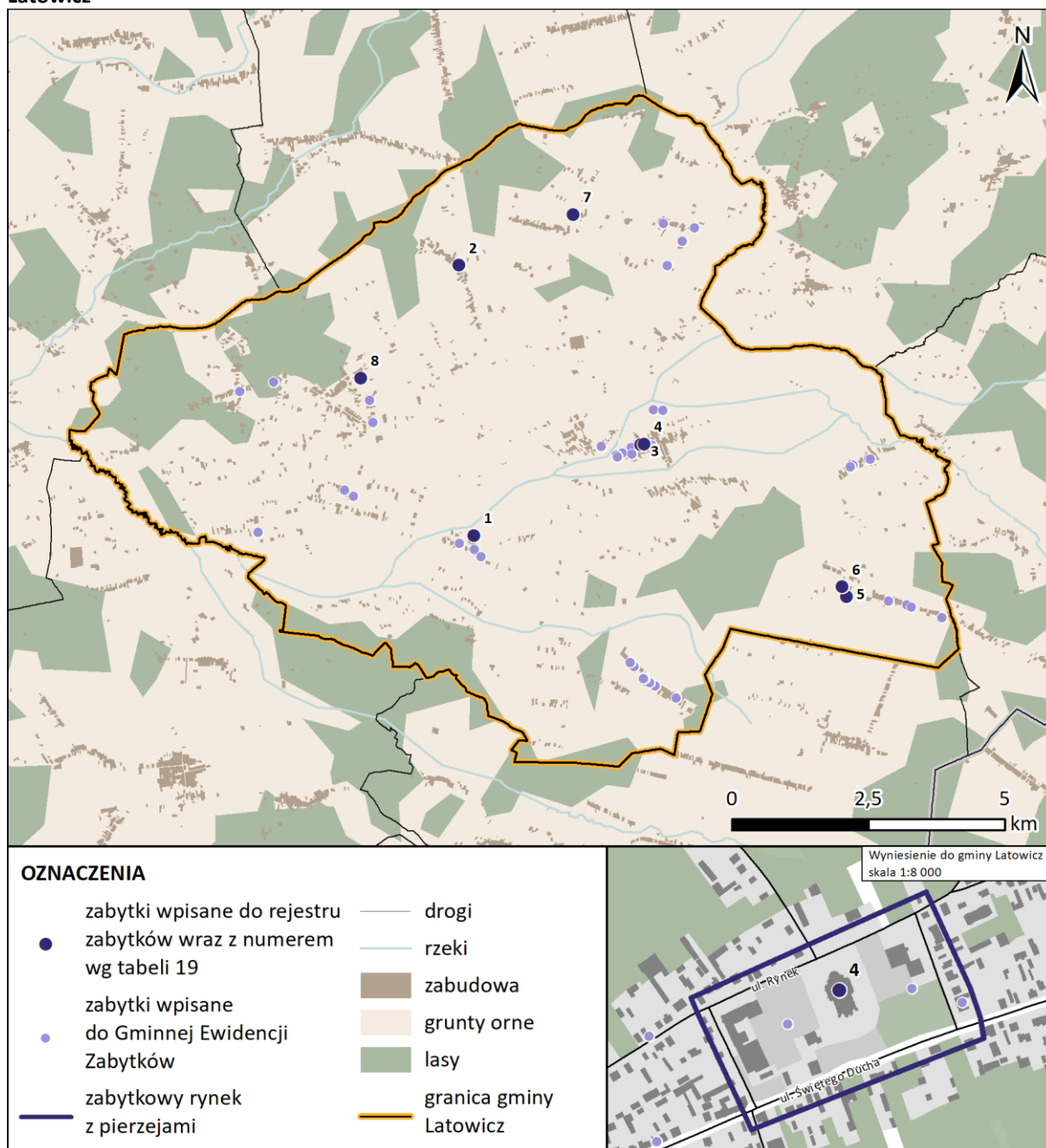
Lp.	Nazwa obiektu/obecna funkcja	Adres	Czas powstania/ przebudowy
5.	Czworak ob. dom	Dębe Małe 17	2 połowa XIX w.
6.	Budynek użyteczności publicznej ob. sklep	Dębe Małe 22	2 połowa XIX w.
7.	Krzyż	Kamionka	1898 r.
8.	Kapliczka	Latowicz, ul. Rynek	2 połowa XIX w.
9.	Kapliczka	Latowicz, ul. Rynek	2 połowa XIX w.
10.	Kapliczka	Latowicz, ul. Mińska	1880 r.
11.	Cmentarz katolicki (stary)	Latowicz, ul. Św. Ducha	XVII/XVIII w.
12.	Brama z ogrodzeniem cmentarza katolickiego (starego)	Latowicz, ul. Św. Ducha	1866 r.
13.	Cmentarz katolicki (nowy)	Latowicz, ul. Antoniego Kuźniarskiego	1888 r.
14.	Dom	Latowicz, ul. Św. Ducha 52	XIX/XX w.
15.	Dom	Latowicz, ul. Rynek 1	2 połowa XIX w.
16.	Dom	Latowicz, ul. Senatorska 9	początek XX w.
17.	Dom	Latowicz, ul. Senatorska 32	ok. 1890 r.
18.	Wiatrak koźlak	Latowicz, ul. Wincentego Witosa 2	1839 r., zbudowany w Parysowie, przeniesiony w 1937 r.
19.	Kapliczka	Oleksianka (obok nr 24)	1890 r.
20.	Kapliczka	Oleksianka (na początku wsi)	lata 20 XX w.
21.	Dom	Oleksianka 20	lata 20 XX w.
22.	Dom	Oleksianka 35	ok. 1915 r.
23.	Dom	Redzyńskie 10	ok. 1900 r.
24.	Dom	Redzyńskie 28	1921 r.
25.	Dom	Redzyńskie 38	1935 r.
26.	Dom	Redzyńskie 42	lata 30 XX w.
27.	Dom	Redzyńskie 44	pierwsze ćwierćwiecze XX w.
28.	Dom	Redzyńskie 64	lata 20 XX w.

DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ GMINY LATOWICZ

Lp.	Nazwa obiektu/obecna funkcja	Adres	Czas powstania/ przebudowy
29.	Dom	Redzyńskie 68	lata 20 XX w.
30.	Dom	Strachomin 20	początek XX w.
31.	Dom	Strachomin 22	ok. 1880 r.
32.	Dom	Strachomin 37	k. XIX w.
33.	Dom	Strachomin 44	początek XX w.
34.	Kapliczka	Transbór (w pld.-wsch. części wsi)	1905 r.
35.	Kapliczka	Wężyczyn (przy drodze do Latowicza)	1949 r.
36.	Kapliczka	Wężyczyn (we wsch. części wsi)	początek XX w.
37.	Dom	Wężyczyn 14	lata 20 XX w.
38.	Dom	Wężyczyn 33	1928 r.
39.	Kapliczka	Wielgolas, ul. Starowiejska	1925 r.
40.	Kaplica „Zjawienia”	Wielgolas, ul. Kościelna	1931-1934 r.
41.	Dom	Wielgolas, ul. Starowiejska 16 (d. nr 71)	lata 20 XX w.

Źródło: Zarządzenie nr 3/2019 Wójta Gminy Latowicz z dnia 9 stycznia 2019 r. w sprawie zamiany zarządzenia nr 48/2017 Wójta Gminy Latowicz z dnia 31 sierpnia 2017 r. w sprawie założenia Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Latowicz

Rysunek 12 Zabytki wpisane do rejestru zabytków i do Gminnej Ewidencji Zabytków na terenie gminy Latowicz

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Narodowego Instytutu Dziedzictwa

Zabytki archeologiczne

Na terenie gminy Latowicz znajduje się 186 stanowisk archeologicznych. Najwięcej z nich znajduje się w dolinach Świdra i Budziskiej Strugi w południowej części gminy.

Tabela 21 Wykaz zabytków archeologicznych na terenie gminy Latowicz

Lp.	Miejscowość	Nr stanowiska	Obszar AZP
1.	Borówek	1	61-72
2.	Borówek	99	61-72
3.	Borówek	100	61-72
4.	Borówek	101	61-72
5.	Borówek	102	61-72
6.	Borówek	103	61-72
7.	Budziska	57	62-73
8.	Budziska	58	62-73
9.	Budziska	59	62-73
10.	Budziska	60	62-73
11.	Budziska	3	61-73
12.	Budziska	4	61-73
13.	Budziska	40	61-73
14.	Budziska	41	61-73
15.	Budziska	42	61-73
16.	Budziska	43	61-73
17.	Budziska	45	61-73
18.	Budziska	46	61-73
19.	Budy Wielgoleskie	55	61-72
20.	Budy Wielgoleskie	1	61-73
21.	Budy Wielgoleskie	2	61-73
22.	Budy Wielgoleskie	56	61-73
23.	Budy Wielgoleskie	57	61-73
24.	Chyżyny	5	61-73
25.	Chyżyny	6	61-73
26.	Chyżyny	58	61-73
27.	Chyżyny	59	61-73
28.	Dąbrówka	77	61-74
29.	Dębe Małe	7	61-73
30.	Dębe Małe	8	61-73

DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ GMINY LATOWICZ

Lp.	Miejscowość	Nr stanowiska	Obszar AZP
31.	Dębe Małe	53	61-73
32.	Dębe Małe	61	61-73
33.	Dębe Małe	62	61-73
34.	Dębe Małe	62-73/71	61-73
35.	Dębe Małe	62-73/72	61-73
36.	Dębe Małe	62-73/73	61-73
37.	Dębe Małe	62-73/74	61-73
38.	Dębe Małe	62-73/75	61-73
39.	Dębe Małe	62-73/76	61-73
40.	Dębe Małe	62-73/77	61-73
41.	Dębe Małe	54	61-73
42.	Dębe Małe	55	61-73
43.	Gołetąki	63	61-73
44.	Gołetąki	62-73/64	61-73
45.	Gołetąki	62-73/65	61-73
46.	Gołetąki	62-73/66	61-73
47.	Gołetąki	62-73/67	61-73
48.	Gołetąki	62-73/68	61-73
49.	Gołetąki	62-73/69	61-73
50.	Gołetąki	62-73/70	61-73
51.	Gołetąki	78	61-73
52.	Gołetąki	9	61-73
53.	Gołetąki	36	61-73
54.	Gołetąki	38	61-73
55.	Gołetąki	39	61-73
56.	Gołetąki	44	61-73
57.	Kamionka	53	61-73
58.	Latowicz	3	61-74
59.	Latowicz	4	61-74
60.	Latowicz	5	61-74
61.	Latowicz	6	61-74
62.	Latowicz	7	61-74
63.	Latowicz	8	61-74
64.	Latowicz	9	61-74

DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ GMINY LATOWICZ

Lp.	Miejscowość	Nr stanowiska	Obszar AZP
65.	Latowicz	42	61-74
66.	Latowicz	10	61-74
67.	Latowicz	43	61-74
68.	Latowicz	11	61-74
69.	Latowicz	44	61-74
70.	Latowicz	12	61-74
71.	Latowicz	45	61-74
72.	Latowicz	13	61-74
73.	Latowicz	46	61-74
74.	Latowicz	14	61-74
75.	Latowicz	21	61-74
76.	Latowicz	22	61-74
77.	Latowicz	23	61-74
78.	Latowicz	24	61-74
79.	Latowicz	25	61-74
80.	Latowicz	26	61-74
81.	Latowicz	27	61-74
82.	Latowicz	57	61-74
83.	Latowicz	58	61-74
84.	Latowicz	59	61-74
85.	Latowicz	60	61-74
86.	Latowicz	61	61-74
87.	Latowicz	62	61-74
88.	Latowicz	63	61-74
89.	Latowicz	64	61-74
90.	Latowicz	65	61-74
91.	Latowicz	66	61-74
92.	Latowicz	73	61-74
93.	Latowicz	11	61-73
94.	Latowicz	12	61-73
95.	Latowicz	13	61-73
96.	Latowicz	47	61-73
97.	Oleksianka	1	61-74
98.	Oleksianka	15	61-74

DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ GMINY LATOWICZ

Lp.	Miejscowość	Nr stanowiska	Obszar AZP
99.	Oleksianka	28	61-74
100.	Oleksianka	33	61-74
101.	Oleksianka	34	61-74
102.	Oleksianka	35	61-74
103.	Oleksianka	36	61-74
104.	Oleksianka	38	61-74
105.	Oleksianka	39	61-74
106.	Oleksianka	40	61-74
107.	Oleksianka	41	61-74
108.	Oleksianka	42	61-74
109.	Oleksianka	52	61-74
110.	Oleksianka	74	61-74
111.	Oleksianka	75	61-74
112.	Oleksianka	79	61-74
113.	Redzyńskie	2	62-74
114.	Redzyńskie	3	62-74
115.	Redzyńskie	62-74/47	61-74
116.	Redzyńskie	62-74/48	61-74
117.	Redzyńskie	62-74/49	61-74
118.	Redzyńskie	62-74/50	61-74
119.	Redzyńskie	62-74/51	61-74
120.	Redzyńskie	62-74/52	61-74
121.	Redzyńskie	53	62-74
122.	Redzyńskie	54	62-74
123.	Redzyńskie	62-74/55	61-74
124.	Redzyńskie	62-74/56	61/74
125.	Redzyńskie	57	62-74
126.	Redzyńskie	58	62-74
127.	Redzyńskie	59	62-74
128.	Redzyńskie	60	62-74
129.	Redzyńskie	61	62-74
130.	Redzyńskie	62	62-74
131.	Redzyńskie	63	62-74
132.	Redzyńskie	64	62-74

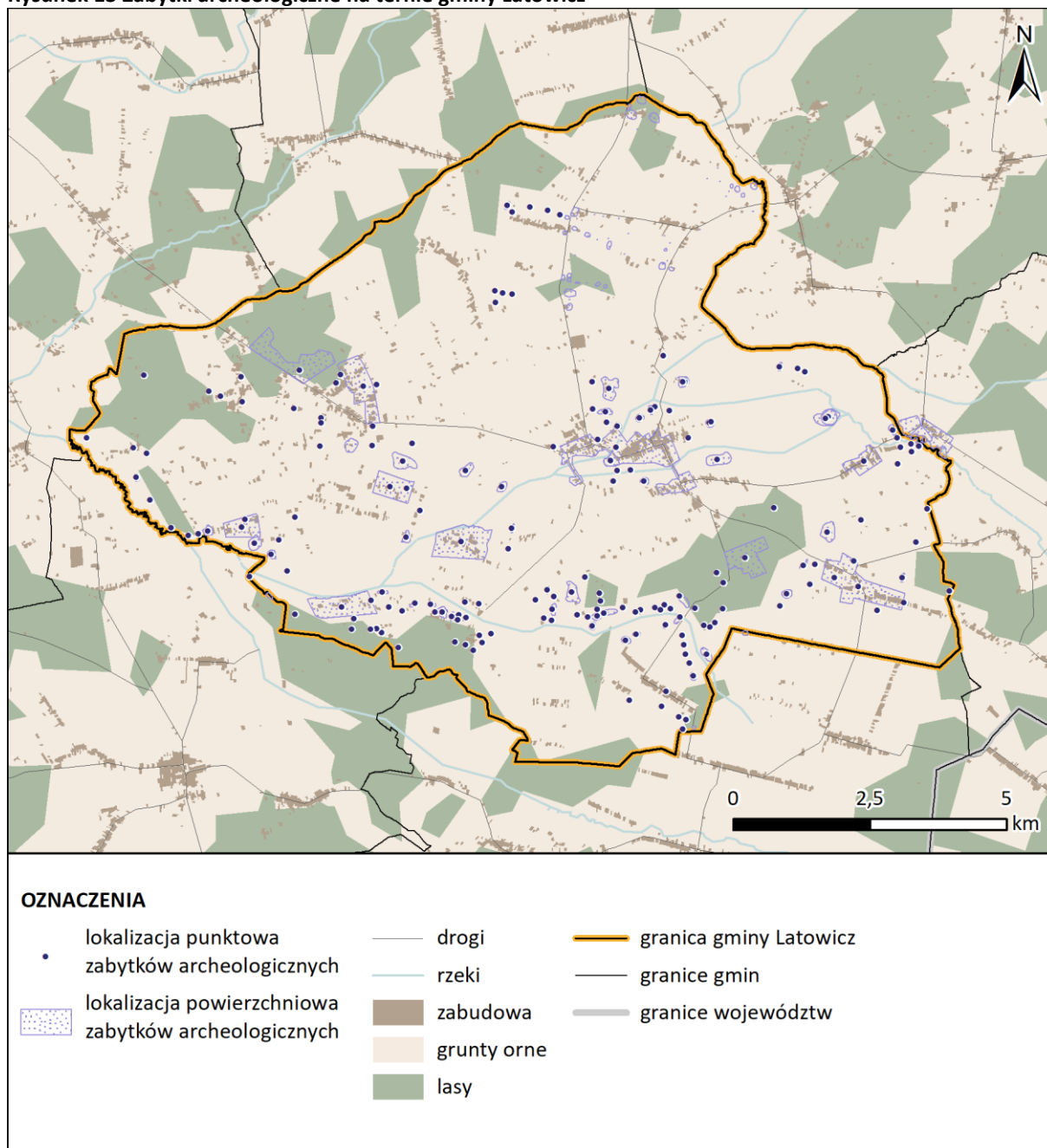
DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ GMINY LATOWICZ

Lp.	Miejscowość	Nr stanowiska	Obszar AZP
133.	Redzyńskie	65	62-74
134.	Redzyńskie	66	62-74
135.	Redzyńskie	67	62-74
136.	Redzyńskie	68	62-74
137.	Redzyńskie	69	62-74
138.	Redzyńskie	53	61-74
139.	Redzyńskie	54	61-74
140.	Redzyńskie	55	61-74
141.	Redzyńskie	56	61-74
142.	Strachomin	16	61-74
143.	Strachomin	17	61-74
144.	Strachomin	18	61-74
145.	Strachomin	19	61-74
146.	Strachomin	29	61-74
147.	Strachomin	46	61-74
148.	Strachomin	47	61-74
149.	Strachomin	48	61-74
150.	Strachomin	49	61-74
151.	Strachomin	50	61-74
152.	Strachomin	51	61-74
153.	Strachomin	67	61-74
154.	Strachomin	68	61-74
155.	Transbór	14	61-73
156.	Transbór	15	61-73
157.	Transbór	16	61-73
158.	Transbór	30	61-73
159.	Transbór	31	61-73
160.	Transbór	32	61-73
161.	Transbór	33	61-73
162.	Transbór	34	61-73
163.	Transbór	35	61-73
164.	Transbór	60	61-73
165.	Waliska	45	60-73
166.	Waliska	46	60-73

DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ GMINY LATOWICZ

Lp.	Miejscowość	Nr stanowiska	Obszar AZP
167.	Waliska	47	60-73
168.	Waliska	48	60-73
169.	Waliska	49	60-73
170.	Waliska-Kolonia	50	60-73
171.	Waliska-Kolonia	51	60-73
172.	Waliska-Kolonia	52	60-73
173.	Wielgolas	18	61-73
174.	Wielgolas	19	61-73
175.	Wielgolas	20	61-73
176.	Wielgolas	21	61-73
177.	Wielgolas	22	61-73
178.	Wielgolas	23	61-73
179.	Wielgolas	24	61-73
180.	Wielgolas	25	61-73
181.	Wielgolas	26	61-73
182.	Wielgolas	27	61-73
183.	Wielgolas	28	61-73
184.	Wielgolas	29	61-73
185.	Wielgolas	61	61-73

Źródło: Zarządzenie nr 3/2019 Wójta Gminy Latowicz z dnia 9 stycznia 2019 r. w sprawie zamiany zarządzenia nr 48/2017 Wójta Gminy Latowicz z dnia 31 sierpnia 2017 r. w sprawie założenia Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Latowicz

Rysunek 13 Zabytki archeologiczne na terenie gminy Latowicz

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Narodowego Instytutu Dziedzictwa

5. Transport i komunikacja

Komunikacja drogowa

Przez gminę Latowicz przebiega droga wojewódzka nr 802 łącząca gminę z Mińskiem Mazowieckim, a od wschodu przechodząca do powiatu siedleckiego, łącząca gminę z Siedlcami. Najbliższa droga krajowa nr 76 prowadząca do Garwolina oraz Łukowa znajduje się w gminie Borowie, przy południowej granicy gminy Latowicz. W okolicach gminy Latowicz zlokalizowane są drogi szybkiego ruchu S17 oddalona o około 25 km na zachód od miasta Latowicz oraz A2 oddalona o około 25 km na północ od miasta Latowicz.

Sieć dróg na terenie Gminy Latowicz:

DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ GMINY LATOWICZ

- droga wojewódzka – 17,102 km,
- drogi powiatowe – ponad 56 km,
- drogi gminne – ponad 68 km,
- drogi wewnętrzne.

Drogi wojewódzkie na terenie miasta i gminy:

- 802 Mińsk Mazowiecki – Siedlce

Drogi powiatowe na terenie miasta i gminy:

- 2231W Latowicz – Kuflew
- 2232W Latowicz – Wężyczyn
- 2233W Rozstanki – Strachomin – gr. ZD
- 2234W Oleksianka – gr. ZD
- 2235W Rozstanki – Redzyńskie – gr. ZD
- 2236W Dębe Małe – Transbór
- 2237W Borówek – Budy Wielgoleskie
- 2238W Wielgolas – Chyżyny
- 2239W Wielgolas – Kamionka
- 2240W Kiczki – Kamionka – Wymyśle
- 2241W Posiadły – Kiczki
- 1316W Parysów – Latowicz

Drogi gminne na terenie miasta i gminy

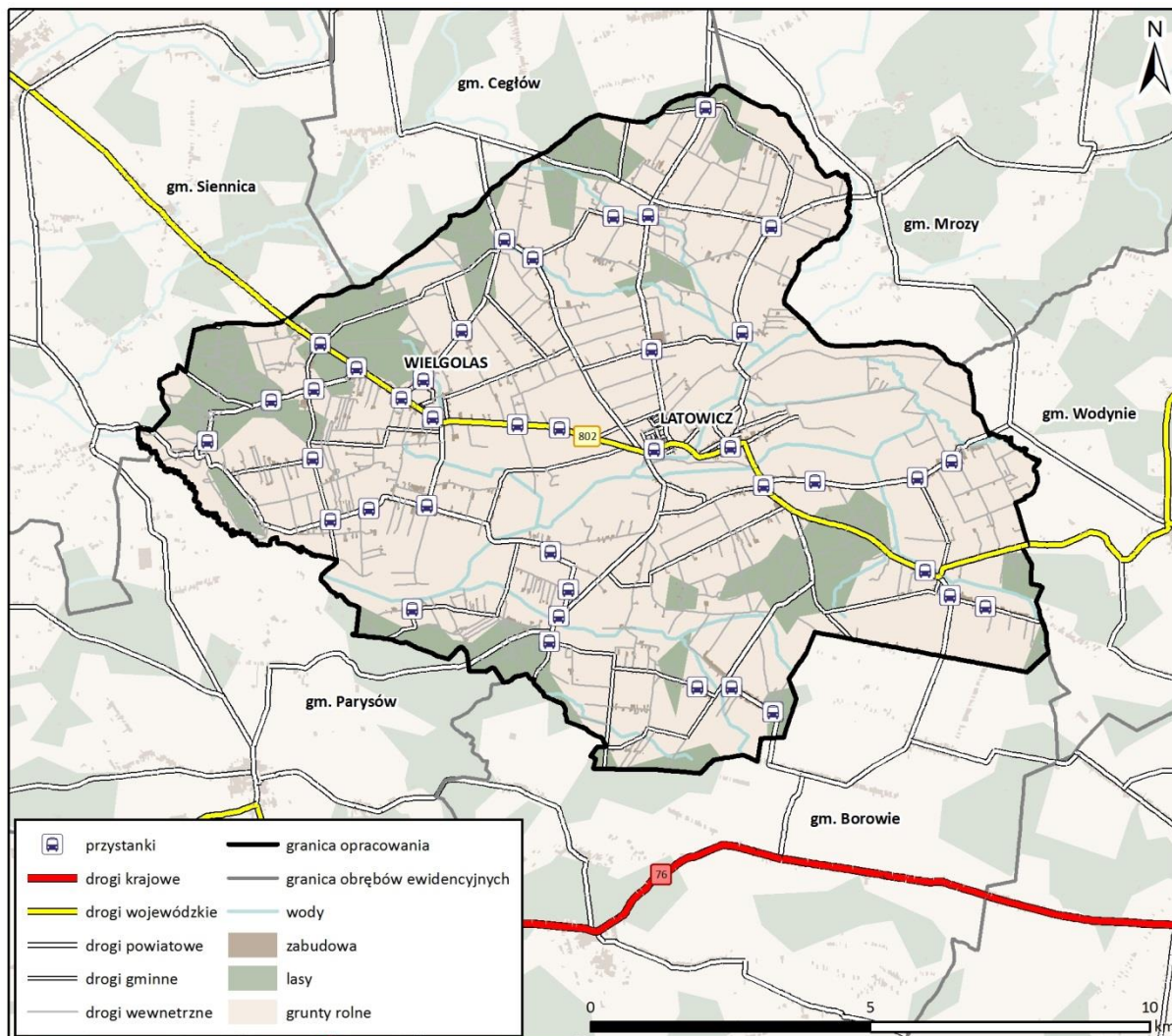
- 220701G (Gózd)-gr. gminy Borowie-Kol. Dębe Małe
- 220702G (Gózd)-gr. gminy Borowie-Redzyńskie(droga powiatowa nr 1317W)
- 220703G (Iwowe)-gr. gminy Borowie-dr. powiatowa nr 2235W-Latowicz-Redzyńskie
- 220704G Generałowo-Budziska-dr. gminna nr 220701W
- 220705G Budziska-dr. gminna nr 220702-(Kol. Gózd)
- 220706G Latowicz kol. Rozstanki-Dębe Małe kol. Kołaczki
- 220707G Latowicz Rozstanki-dr. powiatowa nr 1316W
- 220708G Oleksianka-Strachomin
- 220709G Oleksianka-(Rudnik) gr. gminy Wodynie
- 220710G Latowicz kol. Wymyśle-Chyżyny
- 220711G Wielgolas-Latowicz kol. Piaski
- 220712G Latowicz kol. Piaski-Dąbrówka
- 220713G Dębe Małe-Gołęta-(Kozłów) gr. gminy Parysów
- 220714G dr. wojewódzka nr 802-Budy Wielgoleskie – Kamionka
- 220715G Budy Wielgoleskie – gr. gminy Siennica (Ptaki)
- 220716G dr. wojewódzka nr 802-Budy Wielgoleskie-(Kozłów)-gr. gminy Parysów(dr. gminna nr 130916W)
- 220717G Kol. Transbór-dr. powiatowa nr 2236W-(Borówek)
- 220718G Wielgolas(baza SKR)-dr. gminna nr 220716W(Kol. Transbór)
- 220719G Kamionka-Waliska
- 220720G Kol. Waliska-Stawek
- 220721G Wężyczyn-Stawek

DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ GMINY LATOWICZ

- 220722G Oleksianka kolonia (droga wojewódzka 802 – droga gminna 220703W)
- 220723G Latowicz ul. J. Kochanowskiego
- 220724G Latowicz ul. Wymyśle
- 220725G Latowicz ul. Poprzeczna
- 220726G Latowicz ul. Krótka
- 220727G Latowicz – ul. Grundowa
- 220728G Latowicz – ul. Sosnowa
- 220729G Latowicz – ul. Dębowa
- 220730G Latowicz – ul. Polna
- 220731G Latowicz ul. Ogrodowa, ul. Wincentego Witosa
- 220732G Latowicz ul. Rynek, ul. Senatorska
- 220734G Latowicz ul. Królowej Bony
- 220735G Latowicz ul. Nadrzeczna
- 220736G Latowicz ul. Mostowa
- 220737G Latowicz ul. Adama Mickiewicza
- 220738G Latowicz ul. Działkowa
- 220739G Latowicz ul. Marii Konopnickiej
- 220740G Latowicz ul. Juliusza Słowackiego
- 220741G Latowicz ul. Czesława Miłosza
- 220742G Latowicz ul. Bolesława Prusa
- 220743G Latowicz ul. Mikołaja Reja
- 220744G Latowicz ul. Stanisława Wyspiańskiego
- 220745G Wielgolas, ul. Szkolna
- 220746G Wielgolas, ul. Spokojna
- 220747G Wielgolas, ul. Leśna
- 220748G Wielgolas, ul. Cegielnia
- 220749G Wielgolas, ul. Graniczna

Transport publiczny

Na terenie gminy nie znajdują się żadne linie kolejowe. Transport publiczny opiera się jedynie na komunikacji autobusowej. Przystanki zlokalizowane są na terenie całej gminy i obsługują wszystkie miejscowości w gminie. Według danych GUS na 2022 r. w gminie Latowicz zlokalizowane jest 18 przystanków autobusowych. Najbliższe stacje kolejowe znajdują się w Cegłowie, Mrozach oraz Garwolinie.

Rysunek 14 Infrastruktura transportowa

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDOT10K

6. Infrastruktura techniczna

Zaopatrzenie w wodę

Gmina Latowicz jest w znacznym stopniu zaopatrzona w wodę. Według danych GUS na rok 2022 sieć wodociągowa zaopatruje 83,6% mieszkańców gminy oraz obejmuje wszystkie miejscowości. W gminie zlokalizowane jest 1728 przyłączy. Nie wszyscy mieszkańcy mają jednak dostęp do sieci wodociągowej z powodu rozproszenia zabudowy. Poprowadzenie sieci wodociągowej na tereny o rozproszonej zabudowie i niskiej gęstości zaludnienia wymaga dużych nakładów finansowych. Gmina w razie zapotrzebowania planuje rozbudowę sieci wodociągowej.

System zaopatrzenia w wodę gminy Latowicz oparty jest na jednej stacji ujmowania i uzdatniania wody podziemnej oraz zbiornikach retencyjnych.

Ujęcie wody Chyżyny wraz ze stacją uzdatniania wody zaopatruje część gminy Latowicz, z wyjątkiem miejscowości: Dąbrówka, Kamionka, Stawek, Waliska, Wężyczyn i część Latowicza, które są zasilane z SUW Piaseczno oraz z Gminy Cegłów. Ujęcie bazuje na 2 zbiornikach retencyjnych o pojemnościach 100 m³ i 200 m³ wybudowany w 2023 r. oraz na 2 studniach głębinowych o średniej

DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ GMINY LATOWICZ

wydajności 100 m³/h. Woda w SUW Chyżyny zostaje poddana procesom uzdatniania polegającym na usuwaniu nadmiaru jonów żelaza i manganu. Produkcja wody w 2023 r. wynosiła średnio 824 m³ wody na dobę. Państwowy Powiatowy inspektor Sanitarny w Mińsku Mazowiecki ocenił w 2024 roku pozytywnie jakość wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi.

Odprowadzanie ścieków i wód opadowych

Sieć kanalizacyjna w gminie Latowicz jest słabo rozwinięta. W gminie zlokalizowane są 472 przyłącza. Sieć kanalizacyjna doprowadzona jest jedynie w miejscowościach: Latowicz, Wielgolas oraz Wężyczyn i zapewnia dostęp do kanalizacji jedynie 31,9% gminy. Gospodarstwa domowe w pozostałej części gminy korzystają ze zbiorników bezodpływowych oraz przydomowych oczyszczalni ścieków. W 2022 r. w gminie Latowicz funkcjonowały 603 zbiorniki bezodpływowe, 230 przydomowych oczyszczalni ścieków i jedna stacja zlewna obejmująca 515 nieruchomości⁹. Na terenie gminy działają 4 podmioty uprawnione do opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych. Oczyszczalnia ścieków znajduje się w Latowiczu, a jej średnia przepustowość to 242 m³/dobę. Do oczyszczania ścieków zastosowany jest proces biologiczno-chemiczny.

Sieć kanalizacyjna, podobnie jak wodociągowa wymaga stałej rozbudowy i modernizacji. Poprawa sytuacji w zakresie jakości wód powierzchniowych i podziemnych wymaga wyposażenia w kanalizację sanitarną wszystkich zespołów zabudowy, które są wyposażone w wodociąg. Inne rozwiązania mogą być stosowane tylko w szczególnych przypadkach, popartych uzasadnieniem ekonomiczno – technicznym.

Należy dążyć do eliminacji wykorzystania zbiorników bezodpływowych na rzecz przydomowych oczyszczalni ścieków, w szczególności na terenach, które nie zostaną objęte siecią kanalizacyjną. Jest to rozwiązanie bardziej korzystne dla środowiska, zapobiegające jego zanieczyszczeniom.

Gmina Latowicz w trosce o środowisko przyrodnicze oraz komfort życia mieszkańców prowadzi inwestycje związane z infrastrukturą techniczną. W 2023 r. przeprowadzono budowę sieci kanalizacji sanitarnej w ul. Mrozowskiej w Latowiczu, gdzie wybudowano 170 m kanalizacji sanitarnej oraz w Wężyczynie, gdzie wybudowano ok. 6 km sieci kanalizacyjnej.

Tabela 22 Udział mieszkańców gminy Latowicz korzystających z instalacji sieci infrastruktury technicznej

rodzaj sieci	udział mieszkańców korzystających z sieci
sieć wodociągowa	83,6%
sieć kanalizacyjna	31,9%
sieć gazowa	19,0%

Źródło: Opracowanie własne danych GUS, dane za 2022 r.

Zaopatrzenie w gaz

⁹ Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie Gminy Latowicz za rok 2022

DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ GMINY LATOWICZ

Na terenie miasta i gminy Latowicz sieć gazowa średniego ciśnienia zasilana jest z sieci wysokiego ciśnienia poprzez stację redukcyjno-pomiarową I stopnia „Latowicz”. Gmina Latowicz stosuje kotły gazowe do generowania ciepła w budynkach. Według danych z GUS z 2022 r. z sieci gazowej korzysta zaledwie 19% osób zamieszkujących gminę.

W 2023 r. przeprowadzona została termomodernizacja pieca gazowego w Zespole Szkół w Latowiczu. Podczas niej wymieniono wystużony piec na zestaw 6 gazowych pomp ciepła oraz zestaw 3 kotłów gazowych.

Na terenie gminy nie są planowane poszukiwania gazu łupkowego.

Gospodarka odpadami

Za wywóz śmieci i odpadów komunalnych w gminie Latowicz odpowiedzialny jest Zakład Usług Sanitarnych Komunalnych i Zieleni w Mińsku Mazowieckim. Punkt Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych (PSZOK) znajduje się w Latowiczu przy ul. Rozstanki 22A. Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami dla Mazowsza nie przewiduje utworzenia instalacji do przetwarzania odpadów komunalnych na terenie gminy Latowicz.

W 2022 roku gminnym systemem gospodarowania odpadami komunalnymi objętych było 4 810 osób z 1 515 gospodarstw domowych. Do końca 2022 roku złożono 861 deklaracji o kompostowaniu bioodpadów w przydomowym kompostowniku. Zebrano łącznie 1 007,64 ton odpadów komunalnych. Poziom recyklingu i przygotowania do ponownego użycia odpadów wyniósł 37%.

W zakresie gospodarki odpadami należy dążyć do ciągłego udoskonalania form zbiórki odpadów, a także prowadzenia działań informacyjnych oraz edukacyjnych. Szczególną uwagę należy zwrócić na prawidłową segregację odpadów, a także przeciwdziałanie powstawaniu dzikich wysypisk.

Planowana jest kontynuacja zadań zaplanowanych w ramach „Programu usuwania wyrobów zawierających azbest dla gminy Latowicz na lata 2009-2032.” W 2023 roku usunięto 242 tony wyrobów azbestowych.

Zaopatrzenie w energię elektryczną

Na zasilanie gminy Latowicz w energię elektryczną składają się przede wszystkim linie energetyczne średniego oraz niskiego napięcia. Gmina nie posiada własnego Głównego Punktu Zasilania, jednak przechodzi przez nią od gminy Cegłów do gminy Wodynie linia energetyczna najwyższego napięcia.

Ciepłownictwo

Gmina Latowicz nie posiada zorganizowanego systemu ciepłego. Gospodarstwa domowe ogrzewane są indywidualnie i wytwarzają ciepło dla swoich potrzeb. Na obszarze gminy często spotyka się ogrzewanie mieszane, piece gazowe i piece na paliwo stałe. Na obszarze gminy prowadzony jest program „Czyste Powietrze” realizowany przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie.

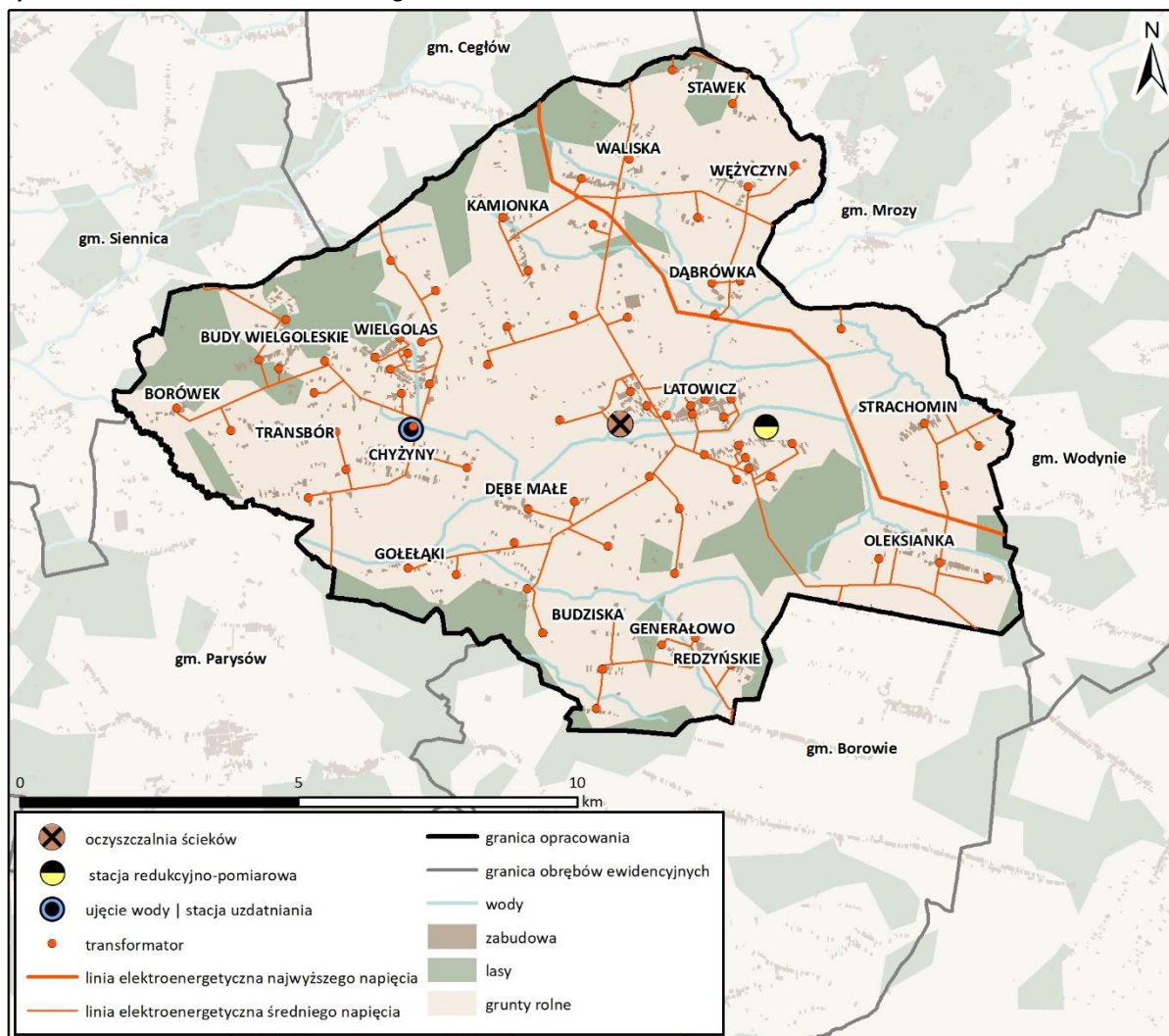
Odnawialne źródła energii

DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ GMINY LATOWICZ

Na terenie gminy Latowicz istnieje możliwość wykorzystywania odnawialnych źródeł energii. Pozwala to na zmniejszenie emisji zanieczyszczeń oraz ochronę środowiska.

W 2023 r. przeprowadzono poprawę efektywności energetycznej budynku Zespołu szkół w Latowiczu instalując na dachu sali gimnastycznej panele fotowoltaiczne. Zbudowano również instalacje fotowoltaiczne dla Stacji Uzdatniania Wody w Chyżynach i Oczyszczalni Ścieków.

Rysunek 15 Infrastruktura techniczna w gminie Latowicz

Źródło: Opracowanie własne Bazy Danych Obiektów Topograficznych (BDOT10k)

7. Podsumowanie obszaru przestrzennego

W strukturze funkcjonalno-przestrzennej gminy Latowicz wyróżniają się dwa główne ośrodki – miasto Latowicz jako siedziba administracyjna gminy i Wielgolas jako druga co do wielkości miejscowość. Pozostałą część gminy pokrywają w większości tereny rolne, łąki i pastwiska oraz niewielkie wsie. Ze względu na znikome pokrycie obszaru gminy miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, rozwój zabudowy opiera się na decyzjach o warunkach zabudowy i zagospodarowaniu terenu.

Latowicz znajduje się w otoczeniu dużych ośrodków miejskich takich, jak Warszawa, Mińsk Mazowiecki oraz Siedlce, które stanowią rynek zbytu dla produktów rolnych oraz miejsca pracy dla mieszkańców gminy. Niekorzystne jest jednak położenie gminy względem głównych szlaków

DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ GMINY LATOWICZ

komunikacyjnych. Autostrada A2 i droga ekspresowa S17 łączące stolicę z południową i wschodnią częścią Polski przebiegają poza granicami gminy. Przez gminę nie przebiega także żadna linia kolejowa, a jedynym środkiem transportu publicznego jest transport autobusowy.

W Latowiczu znajduje się 8 obiektów wpisanych do rejestru zabytków, kilkadziesiąt obiektów zawartych w Gminnej Ewidencji Zabytków oraz wiele stanowisk archeologicznych. Niestety jedynie dwa zabytki, rynek w Latowiczu i kościół rzymskokatolicki pw. Św. Walentego są dostępne. Pozostałe obiekty zabytkowe są nieużytkowane, wymagają renowacji lub znajdują się w rękach prywatnych.

Infrastruktura techniczna w gminie Latowicz jest stale rozwijana i modernizowana. Ze względu na niską liczebność gminy oraz jej rolniczy charakter, jest ona rozbudowywana przede wszystkim w ośrodku miejskim i na terenach zurbanizowanych. Dostęp do wody z sieci wodociągowej ma większość mieszkańców gminy, będąca w okolicach ścisłej zabudowy, natomiast jeśli chodzi o sieć kanalizacyjną i gazową, to są one poprowadzone jedynie w kilku miejscowościach.

VII. Podsumowanie i wnioski

W niniejszej diagnozie opisano najważniejsze uwarunkowania wpływające na funkcjonowanie i rozwój gminy Latowicz. Wnioski z diagnozy oraz innych elementów diagnostycznych pozwolą na opracowanie założeń programowych dla Strategii rozwoju Gminy Latowicz na lata 2025-2035. Na podstawie zebranych w diagnozie informacji zdefiniowano opisane poniżej kluczowe potencjały i obszary problemowe.

Wśród największych potencjałów w rozwoju gminy Latowicz należy wymienić:

1. Rozwiniętą branżę rolniczą. – Produkcja i kultura rolna w Latowiczu jest na bardzo dobrym poziomie. W gminie funkcjonuje wiele wielopowierzchniowych gospodarstw rolnych opartych na produkcji bydła lub uprawie rolnej. Latowicz posiada także produkt regionalny – czosnek latowicki, który służy dodatkowo promocji gminy.
2. Walory turystyczne i środowiskowe. – Latowicz może pochwalić się atrakcyjnymi krajobrazami tradycyjnej mazowieckiej wsi. Znajduje się w regionie chętnie odwiedzanym przez turystów weekendowych oraz rowerzystów. Dużą zaletą jest także czyste środowisko.
3. Dobre warunki do zamieszkania. – Dostęp do usług społecznych, usług handlu i gastronomii oraz transportu publicznego jest w gminie ograniczony, jednak nadal jej tereny stanowią dobre miejsce do zamieszkania. Latowicz znajduje się w aglomeracji warszawskiej oraz położony jest w sąsiedztwie dwóch innych dużych ośrodków miejskich – Siedlec i Garwolina.

Wśród obszarów problemowych w gminie Latowicz, którym należy przeciwdziałać znajdują się następujące:

1. Niekorzystna sytuacja gospodarcza i brak miejsc pracy. – W gminie brakuje większych zakładów pracy, bądź terenów inwestycyjnych. Oddalenie od głównych szlaków komunikacyjnych nie sprzyja tworzeniu atrakcyjnych warunków dla inwestorów. Gospodarka gminy opiera się w głównej mierze na produkcji rolniczej.
2. Wykluczenie komunikacyjne i zły stan infrastruktury drogowej. – Jedynym środkiem transportu zbiorowego dostępnym w gminie są autobusy. Położenie gminy na obrzeżach powiatu oraz województwa utrudnia organizację dobrej jakości transportu publicznego. Źle oceniany jest także stan techniczny dróg w gminie. Inwestycje w infrastrukturę transportową są bardzo kosztowne, ale również bardzo potrzebne ze względu na duży udział mieszkańców dojeżdżających do pracy oraz korzystających z usług w okolicznych miejscowościach i w Warszawie.
3. Niska jakość i dostępność usług społecznych. – Największym ośrodkiem skupiającym usługi administracji, oświaty i pomocy społecznej w gminie jest miasto Latowicz. Drugą ważną miejscowością na mapie gminy jest Wielgolas. Pomimo tego, że władze gminy od lat realizują inwestycje skupiające się na poprawie jakości usług społecznych, nie są one nadal dostosowane do potrzeb mieszkańców.

Kierunki działań i cele strategiczne zawarte w Strategii rozwoju gminy powinny przede wszystkim niwelować negatywne czynniki mające wpływ na funkcjonowanie gminy i wykorzystywać jej potencjały w kierunku dalszego rozwoju. Ten proces najlepiej przeprowadzać w oparciu o trendy oddziałujące ogólnokrajowo lub nawet globalnie na przemiany społeczne i gospodarcze. Trendy

DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ GMINY LATOWICZ

rozwojowe wyznaczają zarówno władze centralne w postaci polityk unijnych, programów dofinansowań i regulacji krajowych i regionalnych, jak i sektor prywatny w postaci trendów konsumenckich.

Rozwój sektora gospodarczego w gminie Latowicz będzie w przyszłości zależeł od wielu czynników. Dużym potencjałem rozwojowym dla gminy jest branża rolnicza. Wykształcona kultura rolna w gminie daje możliwość dalszego zrównoważonego prowadzenia gospodarki gminy w oparciu o tę gałąź gospodarki. Dużymi zaletami w kontekście rozwoju rolnictwa w Latowiczu jest położenie gminy w niedalekiej odległości od dużych rynków zbytu, jakimi są Warszawa i Siedlce oraz polityki krajowe i unijne wspierające lokalne gospodarstwa rolne. Coraz popularniejsze stają się idee „od pola do stołu” czy „dieta 100 mil” opierające się na pozyskiwaniu produktów spożywczych bezpośrednio od producenta w celu zminimalizowania łańcucha dostaw i negatywnego wpływu na środowisko. Na tym polu powstaje coraz więcej gospodarstw rolnych sprzedających swoje produkty w ramach subskrypcji, czyli dowożąc konsumentom gotowe zestawy pod drzwi oraz promujących swoje produkty jako lokalne.

Gmina Latowicz ma także możliwość wykorzystania swojego potencjału turystycznego w oparciu o turystykę weekendową, opartą na aktywności fizycznej lub walorach krajobrazowych. Latowicz nie jest miejscowością typowo turystyczną ani szeroko rozpoznawalną. Posiada jednak korzystne warunki do rozwoju turystyki rowerowej, bazy agroturystycznej czy obiektów turystyki okolicznościowej. W tym przypadku oddalenie od największych szlaków komunikacyjnych staje się zaletą.

Ważne w kontekście projektowania założeń programowych Strategii rozwoju Gminy Latowicz będzie także wsparcie mieszkańców gminy i tworzenie korzystnych warunków do życia dla potencjalnych nowych mieszkańców. Położenie gminy na mapie komunikacyjnej Mazowsza oraz słaba dostępność transportu publicznego powoduje, że gmina ta nie posiada cech suburbiów, pomimo tego, że znajduje się w aglomeracji warszawskiej. Ze względu na wysokie ceny nieruchomości w miastach coraz więcej osób wyprowadza się na przedmieścia, wybierając jednak w pierwszej kolejności miejscowości najlepiej skomunikowane z miejscem pracy. Rozwój pracy zdalnej oraz rosnące ceny mieszkań mogą doprowadzić do osiedlania się ludzi coraz dalej od głównych ośrodków miejskich. Gmina powinna jednak zapewniać nowym i obecnym mieszkańcom jak najlepszy dostęp do podstawowych usług, inwestując i rozszerzając ofertę usług oświaty i zdrowia oraz stwarzając atrakcyjne warunki do powstawania obiektów komercyjnych skupionych na handlu bądź gastronomii.

VIII. Źródła

1. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2024 r. poz. 609 z późn. zm.)
2. Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2024 r. poz. 107 z późn. zm.)
3. Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o prowadzeniu polityki rozwoju (Dz. U. z 2024 r. poz. 324 z późn. zm.)
4. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2023 r. poz. 977 z późn. zm.)
5. Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2023 r. poz. 901 z późn. zm.)
6. Ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz. U. z 2024 r. poz. 82)
7. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2023r. poz. 571 z późn. zm.)
8. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 18 października 2022 r. w sprawie przyjęcia Planu zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły (Dz. U. z 2022 poz. 2739)
9. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 15 lipca 2021 r. w sprawie przyjęcia Planu przeciwdziałania skutkom suszy (Dz. U. z 2021 r. poz. 1615)
10. Zarządzenie nr 3/2019 Wójta Gminy Latowicz z dnia 9 stycznia 2019 r. w sprawie zamiany zarządzenia nr 48/2017 Wójta Gminy Latowicz z dnia 31 sierpnia 2017 r. w sprawie założenia Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Latowicz
11. Uchwała nr XXXIII/247/2022 Rady Gminy Latowicz z dnia 17 lutego 2022 r. w sprawie przyjęcia „Programu Ochrony Środowiska Dla Gminy Latowicz na lata 2022-2025 z perspektywą do roku 2029.”
12. Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie Gminy Latowicz za rok 2022
13. Raport o stanie gminy Latowicz za rok 2023
14. Raport o stanie gminy Latowicz za rok 2022
15. Raport o stanie gminy Latowicz za rok 2021
16. Raport o stanie gminy Latowicz za rok 2020
17. Raport o stanie gminy Latowicz za rok 2019
18. Richling A., Solon J., Macias A., Balon J., Borzyszkowski J., Kistowski M. (red.) 2021. Regionalna geografia fizyczna Polski. Bogucki Wyd. Naukowe, Poznań
19. Roczna ocena jakości powietrza w województwie mazowieckim – raport wojewódzki za rok 2023. GIOŚ Warszawa, 2024
20. Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego (bdl.stat.gov.pl)
21. apgw.gov.pl
22. bip.gmina-latowicz.pl
23. cfrop.gdos.gov.pl
24. dane.gov.pl
25. diecezja.waw.pl/parafia/latowicz-parafia-swietej-trojcy/
26. geoportal.gov.pl
27. geoserwis.gdos.gov.pl
28. google.com/maps
29. gov.pl/web/gddkia/generalny-pomiar-ruchu-20202021
30. gov.pl/web/rolnictwo/czosnek-latowicki
31. karty.apgw.gov.pl
32. latowicz.e-mapa.net

33. sztetl.org.pl/pl/miejscowosci/l/1837-latowicz/99-historia-spolecznosci/137570-historia-spolecznosci

34. wikipedia.org

IX. Spis rysunków, tabel i załączników

1. Spis rysunków

Rysunek 1 Historyczna mapa Latowicza.....	8
Rysunek 2 Granice administracyjne gminy Latowicz	10
Rysunek 3 Rozmieszczenie podstawowych usług publicznych w gminie Latowicz.....	22
Rysunek 4 Kościół pw. Św. Walentego w Latowiczu	26
Rysunek 5 Podział gminy Latowicz na regiony fizyczno-geograficzne, ukształtowanie powierzchni terenu gminy.....	33
Rysunek 6 Udokumentowane złoża kopalin na terenie gminy Latowicz	35
Rysunek 7 Obszary zagrożenia powodziowego w gminie Latowicz	39
Rysunek 8 Formy ochrony przyrody w gminie Latowicz	41
Rysunek 9 Powiązania osadnicze i komunikacyjne Gminy Latowicz.....	45
Rysunek 10 Struktura funkcjonalno-przestrzenna gminy Latowicz	47
Rysunek 11 Zasięg obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz załącznik nr 2 (rysunek) Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Latowicz	50
Rysunek 12 Zabytki wpisane do rejestru zabytków i do Gminnej Ewidencji Zabytków na terenie gminy Latowicz	54
Rysunek 13 Zabytki archeologiczne na terenie gminy Latowicz	61
Rysunek 14 Infrastruktura transportowa.....	64
Rysunek 15 Infrastruktura techniczna w gminie Latowicz.....	67

2. Spis tabel

Tabela 1 Wykaz ludności wg. stanu na dzień 31.12.2023 r.....	12
Tabela 2 Zmiany liczby ludności według ekonomicznych grup wieku w latach 2013-2023	13
Tabela 3 Liczba uczniów klas 1-8. Stan na dzień 30.09.2023 r.....	15
Tabela 4 Wysokość i liczba świadczeń z tytułu zasiłków w latach 2019-2023	16
Tabela 5 Liczba przestępstw w podziale na kategorie w gminie Latowicz w latach 2019-2023.	20
Tabela 6 Opis sekcji Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD)	24
Tabela 7 Wskaźniki dotyczące podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w gminie Latowicz w porównaniu do danych z poziomu powiatu, województwa i kraju (dane na 2023 rok)	25
Tabela 8 Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w gminie Latowicz w latach 2019-2023.....	25
Tabela 9 Pogłowie zwierząt gospodarskich w gminie Latowicz	27

DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ GMINY LATOWICZ

Tabela 10 Struktura produkcji rolnej w gminie Latowicz	28
Tabela 11 Podział gminy Latowicz na regiony fizyczno-geograficzne	32
Tabela 12 Złoża surowców mineralnych w gminie Latowicz	34
Tabela 13 Charakterystyka jednolitych części wód powierzchniowych występujących na terenie gminy Latowicz	36
Tabela 14 Charakterystyka jednolitych części wód podziemnych występujących na terenie gminy Latowicz	37
Tabela 15 Wynikowe klasy strefy mazowieckiej dla poszczególnych zanieczyszczeń, uzyskane w ocenie rocznej dokonanej z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych pod kątem ochrony zdrowia i roślin	42
Tabela 16 Średni Dobowy Ruch Roczny dla DW802	43
Tabela 17 Wykaz obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego ...	48
Tabela 18 Liczba wydanych w latach 2019-2023 decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu.....	49
Tabela 19 Wykaz zabytków wpisanych do rejestru zabytków	51
Tabela 20 Wykaz zabytków wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków z wyłączeniem zabytków wpisanych do rejestru zabytków	51
Tabela 21 Wykaz zabytków archeologicznych na terenie gminy Latowicz	55
Tabela 22 Udział mieszkańców gminy Latowicz korzystających z instalacji sieci infrastruktury technicznej	65

3. Spis wykresów

Wykres 1 Zmiana liczby ludności w latach 2013-2023.....	11
Wykres 2 Zmiana liczby ludności według płci w latach 2013-2023	12
Wykres 3 Dynamika zmian liczby ludności według ekonomicznych grup wieku w latach 2013-2023.....	13
Wykres 4 Zmiany przyrostu naturalnego w latach 2013-2023	13
Wykres 5 Zmiany migracji ludności w latach 2013-2023	14
Wykres 6 Liczba pacjentów zadeklarowanych do przychodni w latach 2019-2023	15
Wykres 7 Wysokość wypłaconych w 2023 r. wybranych świadczeń	17
Wykres 8 Wysokość świadczeń rodzinnych i z funduszu alimentacyjnego wypłacone przez OPS w Latowiczu w latach 2019-2023	18
Wykres 9 Liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w gminie Latowicz w latach 2019-2023.....	23
Wykres 10 Liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w gminie Latowicz w 2023 r. w podziale według sekcji PKD	24
Wykres 11 Dochody gminy Latowicz w latach 2019-2023.....	29
Wykres 12 Źródła dochodu gminy Latowicz w 2023 r.	30

Wykres 13 Wydatki gminy Latowicz w latach 2019-2023.....	30
--	----